

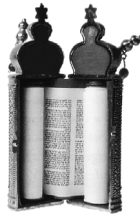
DE LEGERPLAATS VAN DE HEILIGEN

Hugo Bouter e.a.

De legerplaats van de heiligen

Studies over het thema 'de legerplaats'
in het Oude en Nieuwe Testament

Boeken om de Bijbel
Gouda

*'Mozes nu nam een tent en spande haar voor zich uit buiten
de legerplaats, ver van de legerplaats, en noemde haar:
tent der samenkomst. Ieder, die de HERE zocht,
ging uit naar de tent der samenkomst,
die buiten de legerplaats was'.*

Exodus 33:7

De legerplaats van de heiligen

Copyright © H. Bouter

Vormgeving en druk: Drukkerij Van der Perk B.V.

Eerste editie 2008 Boeken om de Bijbel, Gouda

Distributie: Johannes Multimedia, Postbus 31, 3940 AA Doorn

ISBN 978-90-70926-57-1

NUR 707

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch of mechanisch, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

WOORD VOORAF.....	7
1. DE BETEKENIS VAN DE LEGERPLAATS IN DE SCHRIFT.....	9
1.1. Inleiding	9
1.2. De tent buiten de legerplaats	10
1.3. De legerplaats rondom de tabernakel	11
1.4. Profeteren in de legerplaats	17
1.5. Laten wij tot Hem uitgaan buiten de legerplaats.....	18
1.6. Tot besluit.....	21
2. OP DE PROEF GESTELD BIJ DE SINAI.....	24
2.1. Het gouden kalf	24
2.2. Wie is voor de HERE?	26
2.3. Buiten de legerplaats	28
2.4. De tent der samenkomst.....	31
3. GODS HEERLIJKHEID BUITEN DE LEGERPLAATS.....	32
3.1. Falen en genade	32
3.2. Doe uw sieraad af.....	33
3.3. Naar de tent der samenkomst	34
4. RONDOM DE LEGERPLAATS.....	37
4.1. Gods tent in de woestijn	37
4.2. De bedekking van de heilige voorwerpen	38
4.3. De draagstokken.....	41

5. DE LEGERPLAATS EN DE WOLKKOLOM.....	42
5.1. Leven in afhankelijkheid.....	42
5.2. Het voorbeeld van de wolkkolom	43
5.3. Letten op Gods leiding.....	45
6. DE UITSLUITING VAN MIRJAM BUITEN DE LEGERPLAATS ...	48
6.1. Rebelle tegen Mozes	48
6.2. Mirjam buiten de legerplaats.....	50
6.3. Zachtmoedig en nederig van hart.....	52
7. TOT CHRISTUS UITGAAN BUITEN DE LEGERPLAATS	54
7.1. Voorgangers.....	54
7.2. Uitgaan buiten de legerplaats.....	57
7.3. In het heiligdom en buiten de legerplaats	60

Woord vooraf

Deze bundel, die handelt over het bijbelse thema ‘de legerplaats’, bestaat uit een aantal bijdragen van auteurs uit de beweging van de ‘Broeders’, vanaf de negentiende tot de eenentwintigste eeuw. Hoewel dit een groot tijdsbestek is, is het verbindende element het *belang* van dit thema in de Schrift alsook in de geschiedenis van deze beweging, gecombineerd met een heldere visie van alle auteurs op het *onderscheid* tussen het volk Israël en de Gemeente van de levende God. Dat is de reden dat de diverse bijdragen toch een gemeenschappelijk geluid laten horen en ons oproepen de tegenwoordigheid van de Heer te zoeken daar waar Hij Zijn kudde legerd, en daarbij onze gemeentelijke positie te toetsen aan de hand van het Woord van God.

Het begrip ‘de legerplaats’ is ontleend aan de woestijnreis van Israël, de tocht van Egypte naar Kanaän, waarbij de HERE in een tentwoning verbleef en met het volk meetrok. Later is deze ‘tent der samenkomst’, die het middelpunt vormde van het tentenkamp van de Israëlieten, vervangen door de *tempel* te Jeruzalem. Maar het begrip ‘de legerplaats’ is min of meer overgegaan op stad en tempel. Zo wordt in de tijd van de ballingschap nog met veel respect gesproken over de poortwachters, die afstamden van de bewakers van de ingang van ‘de legerplaats des HEREN’ (1 Kron. 9:17-34). De brief aan de Hebreeën hanteert hetzelfde spraakgebruik en roept de Messiasgelovige Joden ertoe op tot Christus uit te gaan ‘buiten de legerplaats’ (Hebr. 13:13-14), omdat wij hier géén blijvende stad hebben, maar de *toekomstige* zoeken, d.i. het nieuwe Jeruzalem. De term ‘de legerplaats van de heiligen’ komt voor aan het eind van het laatste bijbelboek als aanduiding van het herstelde Jeruzalem op aarde, de hoofdstad van het komende Vrederijk (Openb. 20:9). En ‘de legerplaats’ wordt hier opnieuw vereenzelvigd met ‘de geliefde stad’, de stad Gods.

Naast de eigen bijdragen die ik aan deze studies heb geleverd, heb ik er ook een aantal geredigeerd. Hiervoor kon ik o.a. putten uit het reservoir van de bijbelstudiesite www.oudesporen.nl waarvoor ik mijn dank uitspreek. Laten wij persoonlijk en gemeenschappelijk zoals de Bereërs de Schriften onderzoeken en beoordelen of deze dingen zo zijn (Hand. 17:11).

Gouda, voorjaar 2008

H. Bouter

A. Gibert

1. De betekenis van de legerplaats in de Schrift

‘De HERE sprak tot Mozes en Aäron: De Israëliëten zullen zich legeren ieder bij zijn vendel onder de veldtekenen van hun families; op een afstand zullen zij zich rondom de tent der samenkomst legeren’.

Exodus 33:7-11; Numeri 2:1-2; 11:24-29; Hebrëeën 13:11-13

1.1. Inleiding

Er bestaat soms verwarring over wat de Schrift verstaat onder de legerplaats van Israël. En daar er zowel overeenkomsten als verschillen zijn tussen de positie van Israël en die van de gemeente, zoals de brief aan de Hebrëeën laat zien, is het van belang de beginselen te begrijpen die voor alle tijden gelden, maar ook de eigenschappen te kennen die kenmerkend zijn voor de diverse bedelingen. Dan vervallen wij niet in praktijken die bij de *oude* bedeling horen, terwijl wij wel het voordeel hebben van de oudtestamentische typen, de dingen die met het oog op ons geschreven zijn.

De teksten met de uitdrukkingen ‘buiten de legerplaats’ en ‘in de legerplaats’ vinden wij voornamelijk in Exodus 33:7-11, Numeri 11:24-29 en Hebrëeën 13:11-13. Zij geven ons drie verschillende omstandigheden, drie lessen die elkaar aanvullen. Het belangrijkste punt bij elk van de drie is echter: (a) de tegenwoordigheid van God, en (b) dat het voor de getrouwe erom gaat zich te bevinden op de plaats waar men God ontmoet.

1.2. De tent buiten de legerplaats

Over deze tent lezen wij in Exodus 33:7-11. De legerplaats van Israël, door Mozes geleid, stond onder de bescherming van Gods genade vanaf de uittocht uit Egypte tot aan de Sinai. Daarna ontving het volk de wet en het verplichtte zich die te volbrengen (Ex. 19 en 24). Maar het overtrad direct al het *eerste* gebod van de wet, terwijl Mozes nog op de berg was om de beide tafels van de wet te ontvangen. Hij vernam daar ook alle bijzonderheden omtrent de inrichting van de tabernakeldienst, die het volk Israël onderscheidde van alle andere volken en hen daarvan afzonderde. Op het ogenblik dat Mozes van de berg afdaalde, zag hij de afgodische wanorde en het gouden kalf. Hij verbrak de stenen tafels van de wet, ging bij de ingang van de legerplaats staan en verzamelde de Levieten tot zich om een onmiddellijk oordeel uit te oefenen. Daarna klom hij op naar de HERE om voor het volk tussenbeide te treden.

Toen hij terugkwam, verkeerde hij nog in onzekerheid over wat God zou doen. Doordrongen van het besef van Gods heerlijkheid, nam hij echter een tent, spande die voor zich buiten de legerplaats en noemde haar: tent der samenkomst (Ex. 33:7-8). Dat was dezelfde naam die de HERE al had gebruikt in verband met de tabernakel, de tentwoning die door Zijn heerlijkheid zou worden geheiligd en waar Hij overeenkomstig Zijn belofte wilde wonen te midden van Zijn volk (Ex. 29:43-45). Allen die de HERE zochten, gingen uit naar deze tent der samenkomst, die buiten de legerplaats was. De tegenwoordigheid van de HERE bevond zich daar. Hij sprak met Mozes van aangezicht tot aangezicht en stemde erin toe het volk te doen optrekken naar het beloofde land. Mozes keerde terug naar de legerplaats, om zijn dienst als middelaar ten opzichte van het volk te volbrengen. Jozua ondertussen, ook een type van Christus, week niet uit de tent (Ex. 33:11).

Het volk bleef gespaard. Het had verdiend vernietigd te worden, maar de HERE was trouw aan Zijn beloften én aan Zichzelf. Intussen was echter het blijvende beginsel van de afzondering van

kwaad heel duidelijk getoond. God kan Zijn naam niet verbinden met ongerechtigheid. Pas nadat deze afzondering een feit was, ontving Mozes instructies van God over de te volgen nieuwe weg met Zijn volk. Israël was het voorwerp van Gods lankmoedigheid en barmhartigheid, maar het werd opnieuw geplaatst onder de wet en ontving nieuwe stenen tafelen. Het volk had de wet voordien niet kunnen houden. Zou het na deze ervaring in het vervolg de wet wel kunnen houden? Met het oog op de beproeving van de Israëlieten, die moet worden beschouwd als een test van de eerste mens in het algemeen, kreeg de legerplaats een ander karakter. Het volk moest zich voortaan legeren *op een afstand* rondom de tent der samenkomst (Num. 2:2).

1.3. De legerplaats rondom de tabernakel

De aardse tabernakel, die reeds eerder 'de tent der samenkomst' werd genoemd in de instructies die Mozes ontving op de berg, vóór de zonde met het gouden kalf, kreeg een plaats binnen de uitgestrekte legerplaats van Israël. Ze bleef staan in de woestijn of werd verplaatst tijdens de reis. De legerplaats werd gevormd door de vier vendels van Numeri 2. Er waren telkens drie stammen onder hetzelfde vaandel; terwijl de Israëlieten zich moesten legeren, ieder bij zijn legerplaats en zijn vandel, naar hun legerscharen (Num. 1:52; 2:17, 34). Het *geheel* van de legerplaatsen wordt uitdrukkelijk 'de legerplaats' genoemd in Numeri 5:1-4.

De Israëlieten moesten zich legeren rondom de tent der samenkomst, maar *op een afstand* (Num. 2:1-2). Alleen de Levieten moesten zich legeren in de onmiddellijke nabijheid van de tabernakel der getuigenis (Num. 1:53). De legerplaats van de Levieten bevond zich te midden van de overige legerplaatsen, dicht verbonden dus met de tabernakel. In dit centrale gebied woonden Mozes, de priesters en alle Levieten, die de tabernakel dienden en zijn heilige voorwerpen bewaakten en vervoerden. De *HERE* woonde daar, gescheiden van het volk, verborgen achter het voorhangsel. Maar de wolk van Zijn heerlijkheid toonde Zijn aanwezigheid.

Rondom de tentwoning en in de tabernakel werden de godsdienstige gebruiken en ceremoniën van de eredienst uitgevoerd: in het bijzonder die van de Grote Verzoendag, die onmisbaar waren om de relatie tussen God en Zijn volk in stand te houden, vanwege het 'voorbij laten gaan van de zonden die tevoren hadden plaatsgevonden onder de verdraagzaamheid van God' (Rom. 3:25). Dit alles was gegrond op de toekomstige offerande van Christus op het kruis. God stemde erin toe in genade te blijven wonen te midden van Zijn volk. De verlossing die tot stand was gekomen na de instelling van het Pascha, de tocht door de Rode Zee, de bestuurlijke vergeving die de Israëlieten werd geschonken na de zonde met het gouden kalf, dit alles heeft een kostbare waarde. De verantwoordelijkheid van het volk om de wet te houden was echter zeer groot. De bediening van het eerste verbond was een bediening van de dood en van de veroordeling. Het was een bediening die tenietgedaan moest worden (2 Kor. 3:7, 9).

Hoe het ook zij, God had Zijn plaats te midden van de stammen om er gediend en geëerd te worden. De zinnebeeldige betekenis die de tabernakel voor ons heeft, wordt duidelijk gemaakt in het Nieuwe Testament. Het is een onderwerp dat rijk aan lering is en ons onophoudelijk aan Christus doet denken. Over Hem spreken de altaren, de ark van het verbond, het voorhangsel, de kandelaar, de tafel, offers, dienst, wandel, optrekken etc. De legerplaats zelf is een merkwaardig beeld van het volk van God in deze tijd, namelijk de gemeente. De gemeente trekt door deze wereld om haar hemelse vaderland te bereiken. De hoofdstukken die spreken over de orde, het samenkomen en de wandel door de woestijn hebben dan ook een grote praktische waarde voor ons.

Wij kunnen daaraan niet voorbijgaan zonder grote schade voor onszelf. Alles spreekt er van genade, maar ook van heiligheid. De legerplaats moest heilig zijn, omdat de HERE daar woonde. Hij wandelde in de legerplaats (Deut. 23:10-14). Om die reden moest alles wat *onrein* was buiten de legerplaats worden gebracht. Om diezelfde reden mochten *onreine* Israëlieten niet binnen de legerplaats blijven. Buiten de legerplaats was de woonplaats van de

melaatsen en van allen die (tijdelijk) onrein waren (Lev. 13:46; Num. 5:1-3; 12:15).

Hoe ernstig is dit als we bedenken dat Christus buiten de poort heeft geleden, om te kunnen voldoen aan al Gods heilige eisen: “(...) *want van de dieren waarvan het bloed voor de zonde door de hogepriester in het heiligdom gedragen wordt, daarvan worden de lichamen buiten de legerplaats verbrand*” (Hebr. 13:11). Christus heeft het verlaten zijn van God moeten ondergaan toen Hij voor ons tot zonde werd gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid van God in Hem. Op die manier is er een relatie gelegd tussen God en de zondaar, die nu een aanbidder is geworden.

De legerplaats van Israël is een beeld van de gemeente. Het is goed eraan te herinneren dat er een verschil is tussen de gemeente van God en de christenheid als zodanig, het geheel van allen die de naam van Christus belijden:

(1) **De ware gemeente.** Zij is nu op aarde, maar zal spoedig worden opgenomen in de hemel en met Christus verheerlijkt zijn. Zij bestaat uit alle ware gelovigen, die als leden van het lichaam van Christus met Hem verenigd zijn door de Heilige Geest. Deze leden worden ook gezien als levende stenen van het huis, dat door Christus wordt gebouwd (Matt. 16:18; Ef. 2:21). De ware gemeente vormt een innerlijke, geestelijke eenheid volgens de beschrijving van Efeziërs 4:4. Zij wordt door God gekend, maar zij is op aarde niet meer in haar zuiverheid te onderscheiden voor de ogen van de mensen. Zij is verstrooid te midden van de belijdende christenheid.

(2) **De belijdende christenheid.** Dit is de christenheid in haar *geheel*, die men ook wel de belijdende of verantwoordelijke gemeente kan noemen, de kerk. Dit is de gemeente als het huis van God, maar toevertrouwd aan de verantwoordelijkheid van de mens en door menselijk falen in verval geraakt (1 Kor. 3:12-15). Zij vormt de eenheid die in Efeziërs 4:5 wordt beschreven: een *uiterlijke* eenheid, die van de christelijke belijdenis. Als zodanig is zij verantwoordelijk, omdat zij zich noemt naar de naam van Christus. Zij omvat de

ware gemeente. Maar zodra die is opgenomen in de hemel bij de wederkomst van Christus, blijft alleen een belijdenis zonder leven over. De kerk zal haar afval voltooien in de eindtijd en ze zal door het oordeel worden getroffen.

Als wij dit begrijpen, wordt direct duidelijk waarom opwekkingen tot praktische en gemeenschappelijke heiligheid van de gemeente in de brieven vaak verduidelijkt worden aan de hand van voorschriften uit de wet (hoewel wij niet meer onder de letter van de wet staan). “*De heiligheid is Uw huis tot sieraad*” (Ps. 93:5). Dat is een blijvend bijbels beginsel. Afzondering van het kwaad is nu even noodzakelijk als in de tijd toen Mozes de tent der samenkomst oprichtte ver van de legerplaats, die verontreinigd was door de zonde van afgoderij.

Helaas heeft zich in de legerplaats, nadat die opnieuw was ingericht rondom de tent der samenkomst, voorgedaan wat het vlees *altijd* voortbrengt. Gemopper was er te horen, er brak opstand uit, verval deed zijn intrede en afgoderij werd niet weggedaan. Wanorde van allerlei aard kenmerkte de periode van de woestijnreis. In Numeri 10 zien wij dat de leidsman Mozes een gebrek vertoonde, doordat hij op vleeselijk inzicht vertrouwde. Nog erger was het in Numeri 11:10vv.¹

Wat moeten we zeggen van de zonden van het volk tijdens de reis? Het is mooi de *soevereine* genade van God te zien triomferen. Als Mozes faalt, verlaat de ark haar plaats in de stoet en trekt vóór hen uit om voor hen een rustplaats te zoeken (Num. 10:21,33). De orde van de legerplaats *bleef* overigens de orde die door God was ingesteld. In Zijn oog bleef het volk bekleed met de schoon-

---

1. Mozes twijfelde aan de zorg van de HERE. Hij vergaderde 70 mannen uit de oudsten van het volk, die een deel ontvingen van de Geest die op hem was, waarna zij profeteerden. Twee van die 70 mannen gingen niet naar de tent der samenkomst en profeteerden *in de legerplaats*. Dat waren Eldad (= God heeft liefgehad) en Medad (= lieveling). Zij namen niet de plaats van afzondering in en bleven in de legerplaats. Mozes belette hen echter het profeteren niet, hoewel zij ongehoorzaam waren geweest aan zijn oproep.

heid die de genade verleent: “*Hoe goed zijn uw tenten*” (Num. 24:5). Wat is er mooier dan de spreuken die Bileam moest aanheffen toen hij Israël zag. Daarom moet God worden geprezen voor alles wat Hij tot stand heeft gebracht voor Zijn volk. Israël zou onder de natiën niet gerekend worden (Num. 23:9). Maar verminderde dat de verantwoordelijkheid van het volk en iedereen die erbij hoorde? Integendeel, kijk maar naar Numeri 25. Maar het geloof moet leren de dingen zo te zien zoals God ze ziet. Maar het dient ook zorg te dragen voor de *heiligheid* van het legerkamp van Gods volk. Pinechas had dat begrepen en handelde in overeenstemming daarmee.

Net zoals Israël heeft de gemeente, hoewel ze meer voorrechten heeft gekregen, ernstig gefaald. Ze is in verwarring, verdeeld, ontrouw aan haar opdracht, zowel persoonlijk als gemeenschap-pelijk. Ze is ‘het grote huis’ van 2 Timoteüs 2:20 geworden. Maar zoals God het volk Israël gelegerd zag rondom de tabernakel, zo ziet Hij de gemeente rondom Christus vergaderd. Ze is in Zijn oog nog steeds Zijn huis. Het is juist dat het oordeel *begint* bij het huis van God, maar dat gebeurt om ons te *tuchtigen*. Er zal echter een dag komen, waarop de gramschap van Zijn toorn zal neerdalen op hen die slechts afvallige belijders zijn. Maar zolang de Heer Zijn bruid hier op aarde laat, behandelt Hij de gemeente overeenkomstig de naam die ze draagt. Zelfs als het alleen een lippendienst is en Hijzelf buiten staat, tuchtigt en straft Hij, opdat men zich zal bekeren. Maar Hij kondigt ook het oordeel aan over dat wat zich zal ontwikkelen tot het grote Babylon. Het is nog niet zover, zolang de Weerhouder er is, namelijk de Heilige Geest (2 Tess. 2:7).

“*De Heer kent hen die de Zijnen zijn*” (2 Tim. 2:19). Dat principe geldt in de hele legerplaats van de christenheid, waarvan de ware gelovigen ook deel uitmaken, hoewel zij vermengd zijn onder naam-belijders zonder leven. De getrouwe gelovige bekijkt het geheel altijd als *het huis van God*. Het is helaas in verval geraakt door ons falen, maar het is de plaats waar de Heer Zijn rechten opeist. Het is het huis van God, waarvan de heiligheid het sieraad is, waarin

men zich niet eigenmachtig kan gedragen (1 Tim. 3:15). De getrouwe kan er niet uitgaan, hij kan het evenmin herstellen. Maar voor zover het hemzelf betreft, heeft hij de verantwoordelijkheid de heiligheid van Gods huis te handhaven (naar het voorbeeld van Pinechas). Vanaf het begin, reeds in de apostolische tijd, klinkt de oproep om af te staan van ongerechtigheid. Dat geldt voor ieder van ons in zijn persoonlijk gedrag en in zijn godsdienstige verbindingen (2 Tim. 2:18-19).

We snijden hier een belangrijk punt aan. Hoe groot de tegenwoordige verwarring ook is, er is een plaats waaraan God Zijn tegenwoordigheid verbindt; die plaats is van het begin af dezelfde. Zij is niet buiten het grote huis, maar zij wordt niet door allen in het grote huis gekend. Het zou de plaats van samenkomen van alle gelovigen moeten zijn. De dienst van de priesters en Levieten kon alleen worden uitgeoefend bij de tent der samenkomst. En wij als gelovigen zijn *allen* priesters en Levieten. Als allen daar wel zouden moeten komen, maar het niet doen, verandert dit dan iets aan de plaats als zodanig? Nee, absoluut niet. De tent der samenkomst bleef de aangewezen plek van eredienst. Zo is er nu voor alle aanbidders en dienstknechten, net zoals in het begin van de gemeente, maar één plaats om tot God te naderen, Hem aan te roepen en te aanbidden: *“Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in het midden van hen”* (Matt. 18:20).

Alleen daar kan men de eenheid van het volk van God zien en tot uitdrukking brengen. Zou er een ander middelpunt kunnen zijn? Het is ook de aangewezen plek, het uitgangspunt voor iedere dienst. Of dat nu is in de gemeente, in de wereld en voor welke activiteit dan ook. De Geest waait waarheen Hij wil, maar wij moeten vasthouden aan de plaats waar diegenen samenkomen die de Heer aanroepen uit een rein hart. Dat is op aarde samen najagen, wat de gemeente in haar geheel had moeten najagen in eensgezindheid: rechtvaardigheid, geloof, liefde en vrede (2 Tim. 2:22).

1.4. Profeteren in de legerplaats

Eldad en Medad konden inderdaad profeteren in de legerplaats, hoewel zij ongehoorzaam waren geweest aan het bevel naar Mozes toe te gaan bij de ingang van de tent der samenkomst (Num. 11:24-29). Laten wij in zulke gevallen dezelfde gevoelens tonen die Mozes had. Laten wij ons verheugen over de werking van de Heilige Geest in de legerplaats, evenals Paulus zich verblijdde als hij hoorde dat Christus door anderen werd gepredikt (al gebeurde dat in een geest van jaloezie). Maar laten wij de plaats niet verlaten waar de Heer ons wil hebben. Het gaat er niet om de meerderheid te veranderen, het is een kwestie van *gehoorzaamheid*. Is het niet fijn de rechten van Christus te erkennen en te ervaren hoe trouw Hij is? Wij mogen genieten van de rijke zegen van Zijn tegenwoordigheid, hoe de tegenwoordige toestand ook is. Laten wij Hem danken dat wij Hem nog kunnen ontmoeten.

Zonder de tabernakel en zonder Gods tegenwoordigheid in de tentwoning zou de legerplaats van Israël slechts een verzameling van opstandelingen en onreine tenten zijn geweest. God zou Zich er niet speciaal mee hebben beziggehouden. Zonder de tegenwoordigheid van de Heer, die ons op dezelfde wijze is toegezegd als in de tijd van de apostelen, zou de christenheid reeds het grote Babylon van de eindtijd zijn. Zelfs al is het grootste deel van de christenheid er blind voor, toch zijn Christus en Zijn Geest nog in haar midden. Niet ergens anders, niet in het jodendom, niet in de islam, of welke godsdienst dan ook. Ze zijn in haar midden met alle middelen die dat inhoudt voor het geloof. Maar het is niet zo dat deze tegenwoordigheid alles *goedkeurt* wat er gevonden en gedaan wordt. Deze tegenwoordigheid maakt juist al het werk van mensen openbaar. Alle *wereldse* dingen zijn aan Zijn tucht en oordeel onderworpen. De zeven brieven aan de zeven gemeenten tonen dat duidelijk aan (Openb. 2 en 3).

Gods *tegenwoordigheid* in Zijn huis legt ons dan ook de verplichting op ons af te zonderen van alles wat daarmee in strijd is en wat de gelovigen verleidt met lege godsdienstige vormen, aangepast aan

wereldse normen. Want dat is allemaal onverenigbaar met het feit dat wij *vreemdelingen* op aarde zijn en als *christenen* door het leven gaan.

1.5. Laten wij tot Hem uitgaan buiten de legerplaats

Hier is het uitdrukkelijke bevel van Hebréeën 13:13 van toepassing. Wij zijn niet gebracht tot een stelsel van zichtbare, aardse dingen en evenmin tot wereldse beginselen. De tijd om de tabernakel te dienen, die door mensen is opgericht, is voorbij. De zinnebeelden hebben plaatsgemaakt voor de werkelijkheid. De legerplaats, op een afstand opgebouwd rondom de tabernakel, leert ons wel veel dingen. Maar laten wij oppassen het type te willen vasthouden, in plaats van de werkelijkheid die het voorstelt. De gemeente moet inderdaad *leren* van dit voorbeeld, maar moet zich niet ermee identificeren. De zichtbare woning van een aanwezige maar toch verborgen God, een aardse tabernakel, dat alles heeft zijn tijd gehad. En zo is het ook met de legerplaats van de stammen rondom de woning. De tabernakel was het beeld en de schaduw van de *hemelse* dingen. Alles wat ermee verbonden was, vormde slechts een zinnebeeld van de dingen die in de hemelen zijn (Hebr. 8:5; 9:23). Christus is gekomen en door Zijn werk op het kruis is het hele systeem van de wet vervuld. Hij is gaan zitten aan *“de rechterzijde van de troon van de Majesteit in de hemelen, een Bedienaar van het heiligdom en van de ware tabernakel, die de Heer heeft opgericht, niet een mens”* (Hebr. 8:1-2). Wij worden nu door Hem uitgenodigd het heiligdom te betreden en de hemelse werkelijkheid te genieten. Door het geloof bezitten wij de toekomstige goederen, waarvan de wet slechts de schaduw was en niet de realiteit zelf (Hebr. 10:1).

De tempel te Jeruzalem is niet direct verwoest, maar pas na enige tijd, waarin het volk Israël gelegenheid kreeg zich te bekeren en Christus aan te nemen. Helaas heeft het hele volk dat niet gewild. Hun godsdienstige systeem werd afgeschaft na de verwerping van Christus. In Matteüs 21:13 werd de tempel nog *“Mijn huis”* genoemd, maar in Matteüs 23:38 is sprake van *“uw huis”*, dat aan

het volk Israël woest werd overgelaten. Een aards heiligdom, of de legerplaats eromheen, godsdienstige gebruiken of offers, een bijzondere groep priesters of Levieten: dat behoort dus *niet* tot de christelijke bedeling. Jezus Christus alleen, Dezelfde gisteren en heden en tot in eeuwigheid, vervangt alle schaduwen (Hebr. 13:8). Het *lichaam*, de *werkelijkheid* is van Christus (Kol. 2:17).

Onze plaats is niet binnen het jodendom, wij moeten uitgaan tot *Hem*. Waar is Hij? Hij is eens voor altijd met Zijn eigen bloed ingegaan in het hemelse heiligdom. Hij is daar de grote Priester over het huis van God. Daarom geldt voor ons als christenen de aansporing: Laten wij daar tot God naderen, *laten wij ingaan in het heiligdom*, in de tegenwoordigheid van God Zelf, door het bloed van Jezus, langs de nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen (Hebr. 10:19-20). Maar opdat Hij door Zijn eigen bloed het volk zou heiligen, heeft Hij *buiten* de poort van Jeruzalem geleden, *buiten* de legerplaats (Hebr. 13:12-13). Dat was in het Oude Testament de plek waar de lichamen van de dieren werden verbrand, waarvan het bloed als offer voor de zonde in het heiligdom werd gedragen.

Dus nu geldt tevens het principe: *Laten wij tot Hem uitgaan buiten de legerplaats*, terwijl wij Zijn smaad dragen (Hebr. 13:13). Zien wij het verschil? Het is niet alleen nodig ons af te zonderen van het kwaad dat de legerplaats verontreinigt, zoals dat in Exodus 33 het geval was. Wij moeten breken met iedere vorm van godsdienstigheid die op een *aardse* grondslag berust, zelfs al is die zoals de joodse godsdienst oorspronkelijk door God ingesteld. Door de tent der samenkomst *buiten de verontreinigde legerplaats* op te richten, bereidde Mozes een andere legerplaats voor, een legerplaats naar Gods gedachten, waar Hij Zijn tegenwoordigheid zou openbaren in een tabernakel met handen gemaakt.

Maar daar gaat het nu niet meer om. Die dingen waren bestemd om *voorbij* te gaan (Hebr. 8:13). Dat was van het begin van het ontwerp af het plan, hoewel de ervaring en de betekenis die ermee gepaard ging een noodzakelijke fase van Gods openbaring vormde. Dat is de diepere betekenis van Hebreëën 9:6-12. De brief aan de

Hebreeën dringt aan op het voortgaan tot het *volkomene* (Hebr. 6:1). De brief stelt niet zozeer de schuld en het verval van het Joodse volk aan de kaak, als wel de totale *onmacht* van het systeem, de zwakheid en nutteloosheid van het gebod (Hebr. 7:18-19). De toestand van het volk was onherstelbaar – een toestand die God volmaakt kende en in verband waarmee Hij de inzettingen van de wet had gegeven. Dit maakte de beproeving van de mens volledig. Al deze zichtbare dingen waren dus van voorbijgaande aard en vonden hun einde op het kruis. Daarheen terug te keren, betekende voor de Hebreeuwse christenen de loochening van de waarde en de resultaten van het werk van Christus. Dan zou men ontkennen dat het werk van Christus de weg naar het hemelse heiligdom had geopend. Dan zou men beweren dat men de levende God wel kon dienen, zonder dat het geweten gereinigd was van dode werken. Dan zou men bevestigen dat God aanbedding accepteert, die gebracht wordt door de mens in het vlees.

De grote fout in de christenheid is juist geweest een *legerplaats* te willen organiseren. Er zijn zelfs vele legerplaatsen gecreëerd, en elke keer worden de getrouwen opgeroepen eruit te gaan. Men blijft de schaduwen vasthouden, ondanks het feit dat het lichaam, de realiteit van *Christus* is. Maar de godsdienstige behoeften van de natuurlijke mens worden erdoor bevredigd. Toch is het niets anders dan (a) de mens vatbaar voor verbetering te verklaren, en (b) de wereld te versieren met een godsdienst naar het vlees. Als men zulke legerplaatsen verlaat, zal men dan ook *smaad* ondervinden. De geest van de mens komt in de plaats van de Geest van God. De enige godsdienst die God ooit heeft erkend, de eredienst van de priesters en Levieten, is door Hemzelf afgeschaft. De mensen willen haar echter voortzetten onder de dekmantel van de naam van Christus, die haar nota bene heeft vervuld! Godsdienstige gebruiken, ceremoniën, de geestelijkheid, allerlei regels, een christelijke belijdenis waarvan vele ongelovigen en onbekeerden gebruik kunnen maken – dat tekent de verschillende ‘legerplaatsen’, de verschillende vaandels waaronder de christenheid zich schaart. Daarbij is nu in onze tijd zeer sterk de neiging te zien één geheel, één grote legerplaats te willen vormen.

Christus is niet aanwezig in die vormendienst, wat de oprechte, zij het slecht onderwezen gelovige ook vindt van zijn eigen godsdienstige systeem. Zeker, men geniet van Christus als Degene die buiten de legerplaats is, zonder het zich bewust te zijn. Als dat niet het geval is, gaat het godsdienstig beleven niet uit boven het niveau van een 'hoop voor dit leven alleen', of van een Maria Magdalena die de Levende zocht onder de doden. Maar wij richten ons tot christenen die door de genade van God onderwezen zijn in deze dingen, maar misschien de neiging hebben in de legerplaats terug te keren. Zij hebben een grote verantwoordelijkheid, wanneer zij zich voegen bij een belijdenis zonder leven, zoals het jodendom met de tempel (dat *leeg* is sinds de Heer het heeft verlaten). We willen niet zover gaan om te verwijzen naar Hebreeën 6, waar het *afvalligen* betreft. Maar we kunnen wel zeggen dat ze de Heer zoeken waar Hij niet te vinden is, terwijl het eigenlijke probleem is dat ze Zijn smaad niet willen dragen. Zij wensen hier op aarde een blijvende stad, in plaats dat zij de *toekomstige* zoeken. Zij kiezen de aarde, terwijl God ons de hemel opent.

1.6. Tot besluit

Hoewel het onmogelijk is de belijdende christenheid te verlaten (deze wordt nog niet behandeld als afvallig en verworpen; de Heer spreekt nog altijd tot haar als de draagster van de naam gemeente), moeten wij ons onttrekken aan de ongerechtigheid die aanwezig is in dit grote huis. Dat is de les die de *legerplaats* ons leert. De legerplaats is het tegenbeeld van de gemeente, die vreemd is aan de wereld waar zij doorheen trekt – zoals Israël vroeger reisde door de woestijn.

Aan de andere kant hebben wij Christus, die het einde is van de wet en die dus de vervulling van de beelden en typen is. Wij hebben niets meer te maken met het voortbestaan van de oude legerplaats. God woont er niet meer, want deze legerplaats heeft zich vereenzelvigd met de wereld die Christus verworpen heeft. En wij zijn getrokken uit deze wereld. Dat is een waarheid die van

algemeen belang is. Vervallen beelden weer opnemen, betekent zichzelf beroven van de lessen waarvoor zij zijn bestemd. Als wij dingen die afgebroken zijn, weer opbouwen, dan gedragen wij ons als overtreders (Gal. 2:18). De besnijdenis bijvoorbeeld is een beeld met een grote betekenis voor ons. Maar als wij die weer zouden invoeren en zouden toepassen, beroven wij onszelf van elke zegen die in Christus is (Gal. 5:4).

Elk godsdienstig stelsel dat het karakter van de aardse legerplaats bezit, ontkent het ware karakter van het christendom. Het verlaagt het werk van Christus, miskent de werkelijke plaats van de gelovige en verloochent het hemelse karakter van de gemeente. Aangezien het lichaam van Christus één is, zijn uitdrukkingen als 'onze kerken', 'onze gemeente', 'onze samenkomst' totaal misplaatst. Men maakt dan van plaatselijke gemeenten onafhankelijke eenheden, die ieder uitsluitend hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Maar de eenheid van het lichaam van Christus brengt met zich mee dat de verantwoordelijkheid van een plaatselijke gemeente die van de *hele* gemeente van God is. Een plaatselijk *onafhankelijke* gemeente kan dus niet de uitdrukking zijn van de hele gemeente.

Het is een en dezelfde Geest, die rondom Christus vergadert, in Zijn naam *alleen*. De tegenwoordigheid van de Heer is altijd zeker, daar waar die beloofd is en daar alleen. Laten we dus oppassen en die niet verlaten. De Heer Jezus beval degene met rust te laten, die de boze geesten uitwierp in Zijn naam zonder de discipelen te volgen. Maar Hij zei niet tegen de discipelen dat zij voortaan die man moesten volgen, in plaats van Hem. Hij verklaarde elders ook: "*Wie niet met Mij is, is tegen Mij, en wie niet met Mij bijeenbrengt, verstrooit*" (Luc. 9:49-50; Matt. 12:30).

Zolang Hij de verantwoordelijke gemeente nog niet verworpen heeft en Tyatira, Sardis, Filadelfia en Laodicea samen blijven voortbestaan, en overal voorkomen waar zich een aardse godsdienst heeft ontwikkeld, kunnen de getuigen van Christus alleen maar uitgaan tot Hem buiten de legerplaats en Zijn smaadheid dragen.

Zeker, het heeft hen die ons lang geleden zijn voorgegaan om die plaats in te nemen, veel offers gekost. Maar zij zijn rijk gezegend. Nu worden wij op onze beurt aangespoord ons aandeel in de smaad te aanvaarden. Maar altijd is gebleken dat de smaad van Christus groter rijkdom is dan de schatten van Egypte. Dat is alleen zo voor het oog van het *geloof*. Laten wij dit goed begrijpen en duidelijk tonen dat wij hier geen blijvende stad hebben, maar dat wij de toekomstige zoeken.

P. Fuzier

2. Op de proef gesteld bij de Sinai

Exodus 32-33

“Al deze dingen nu zijn hun overkomen als voorbeelden en zijn beschreven tot waarschuwing voor ons, op wie de einden van de eeuwen zijn gekomen”.

1 Korintiërs 10:11

2.1. Het gouden kalf

Toen Mozes veertig dagen en veertig nachten op de berg verbleef, nadat hij het volk dat hij uit Egypte had geleid aan de zorg van Aäron en Chur had toevertrouwd, was hij in de ogen van de Israëlieten alleen maar “die man”, die hen uit Egypte had bevrijd (Ex. 14:12-18). Het ontrouwe volk, dat zich van hem en van de HERE, die Mozes had aangesteld, afkeerde, begeerde een afgod. Zij vroegen aan Aäron: *“Welaan, maak ons goden, die vóór ons uit gaan”* (Ex. 32:1). Aäron maakte voor het volk een gouden kalf als hun god, die hen uit Egypte had gevoerd. Hij bouwde een altaar en de volgende morgen stonden zij vroeg op en offerden brandoffers en brachten vredeoffers. Let ook op de kenmerken van die offeranden, zonder nu verder op de betekenis daarvan in te gaan. In de psalmen wordt hierover gezegd: *“Zij maakten een kalf bij Horeb en bogen zich neer voor een gegoten beeld; zij verruilden hun Eer tegen het beeld van een rund dat gras eet”* (Ps. 106:19-20).

Zo ver gingen de Israëlieten in hun miskenning van God; zij vergaten wat Hij voor hen had gedaan. *“Al deze dingen nu zijn hun over-*

komen als voorbeelden en zijn beschreven tot waarschuwing voor ons, op wie de einden van de eeuwen zijn gekomen" (1 Kor. 10:7-11). In hoeverre hebben wij praktische kennis van God, van Zijn liefde en licht, van wat Hij voor ons heeft gedaan, van wat Zijn liefde van ons vraagt en van de eisen van Zijn heiligheid? Onze zwakheid, de geestelijke achteruitgang waarover zo geklaagd wordt, hoewel we het veel te weinig voelen, hebben geleid tot een veel lager niveau van geestelijk leven. De gevolgen daarvan zijn merkbaar in ons persoonlijk en gemeentelijk leven, maar dat is onverenigbaar met de kennis van God, met Zijn tegenwoordigheid en Zijn karakter.

De HERE kon hen niet meer als Zijn volk erkennen, dit volk dat Hem beledigd had. Hij zei dan ook tegen Mozes: *"Ga, daal af! want uw volk, dat gij uit het land Egypte hebt gevoerd, heeft het verdorven (...)* Nu dan, laat Mij begaan, dat Mijn toorn tegen hen ontbrandt en Ik hen vernietig, maar u zal Ik tot een groot volk maken" (Ex. 32:7-10). Dit is de eerste keer dat Mozes voorbede verrichtte voor het volk, dat tot afgoderij was vervallen. Het getuigde zowel van zijn grote liefde voor Israël als van het besef van wat passend was voor de heerlijkheid van God. Terwijl hij zo op de proef werd gesteld, waren dat de twee motieven die zijn handelen bepaalden. Daarin is hij een lichtend voorbeeld voor ons, die dikwijls de neiging hebben de heerlijkheid van God uit het oog te verliezen. Wij kunnen ons laten meeslepen door een liefde, die verkeerd begrepen wordt door de kinderen van God. Inderdaad, dan is het geen liefde die naar Gods wil is (1 Joh. 5:2). Het resultaat is dat er *niets* wordt vastgehouden, noch de liefde tot de heiligen, noch de heerlijkheid van God.

Mozes deed geen beroep op de goddelijke *barmhartigheid*, het verbond van de Sinai liet dat niet toe. Hij beriep zich op de beloften aan de vaders, beloften die de HERE had gezworen te volbrengen. *"En de HERE kreeg berouw over het kwaad, dat Hij gezegd had Zijn volk te zullen aandoen"* (Ex. 32:14). Dan kan Mozes zich tot het volk wenden. Hij doet dat in het gevoel van de ernst van de zonde die begaan is, met de wens dat Israël dat zal erkennen en zich zal verootmoedigen. Nadat hij aan de voet van de berg de stenen tafels van de wet heeft gebroken, neemt hij *"het kalf dat zij gemaakt hadden,*

verbrandde het met vuur en vermaalde het, totdat het fijn gestoten was, vervolgens strooide hij het op het water en gaf dit aan de Israëlieten te drinken” (Ex. 32:20).

2.2. Wie is voor de HERE?

Toen Mozes de wanorde in de legerplaats zag, begreep hij dat de getrouwen een plaats van afzondering moesten innemen voor God. Hij bleef aan de poort van de legerplaats staan en riep: *“Wie is voor de HERE? Die kome tot mij!”* (Ex. 32:26). Deze roepstem is *persoonlijk*: iedereen die vóór de Heer is, is verantwoordelijk eraan gehoor te geven en zich af te zonderen van een volk waar Hij niet meer in het midden kan wonen. Al de zonen van Levi verzamelden zich tot Mozes. Tezamen vormden zij degenen die vóór de HERE waren. Levi betekent: ‘gehechtheid’, ‘toegevoegd’ of ‘verbonden’. Iemand is in onze tijd een zoon van Levi, als hij gehecht is aan de Heer en zich wenst te voegen bij het getuigenis voor Zijn naam. Maar het was niet voldoende om zich tot Mozes te verzamelen, er was een test nodig voor de Levieten. Daarom stelde Mozes degenen die aan zijn oproep gehoor hadden gegeven en verklaarden *“vóór de HERE”* te zijn, op de proef. Hij gaf hun het bevel: *“Ieder gorde zijn zwaard aan zijn heup en ga heen en weer door de legerplaats van poort tot poort en dode, ieder zijn broeder en ieder zijn verwant en ieder zijn naaste”* (Ex. 32:27).

Als wij ons in zulke omstandigheden bevinden waarover Exodus 32 en 33 spreken, gaat het er voor ons om praktisch te laten zien dat geen enkele overweging ons kan tegenhouden de weg te gaan van de gehoorzaamheid aan het Woord. Willen wij trouw zijn aan de Heer, met het oog op de handhaving van het getuigenis voor Zijn naam? Je bent geen echte zoon van Levi, als je wel in staat bent ‘het bevel van Mozes’, het bevel van de Heer te gehoorzamen, maar aan een broeder, relatie, vriend of familielid de voorrang geeft. Helaas hebben dit soort overwegingen vaak meer gewicht voor ons dan de rechten van de Heer, de eisen van Zijn heiligheid en wat passend is voor Zijn heerlijkheid! *“Wij kennen dus van nu aan niemand*

naar het vlees", zegt de apostel Paulus echter (2 Kor. 5:16). Laten wij dat echt persoonlijk proberen te verwerkelijken en erbij bedenken dat het handhaven van een trouw getuigenis zulke offers vraagt. Dan alleen zullen wij de zegen ontvangen, die is beloofd aan hen die zich van het kwaad afzonderen en van allen die daarin leven of zich verbinden met kwaaddoeners: *"Weest heden de HERE gewijd – want ieder was tegen zijn zoon en zijn broeder – en wel om heden een zegen over u te brengen"* (Ex. 32:29).

De vijand probeert ons altijd te beperken tot de schone schijn van de dingen; en het ontbreekt ons vaak aan geestelijk onderscheidingsvermogen om de schijn weg te doen en de realiteit onder ogen te zien. Wat een gebreken hebben we te belijden in dit opzicht. Hoe vaak is het niet gebeurd dat wij in strijd met Gods gedachten handelden, terwijl wij meenden liefde en genade te tonen maar intussen onszelf verheerlijkten! Hoe vaak zijn wij niet teruggeschrokken voor de gedachte dat men onze houding verkeerd zou begrijpen en als te streng zou beoordelen? Hebben wij niet vaak aan de goedkeuring van een broeder, een vriend de voorkeur gegeven, terwijl wij wel wisten wat de goede weg was en anders niet de goedkeuring van de Heer zouden hebben?

De oproep van Mozes en het bevel aan de Leviëten *lijkt* een gebrek aan liefde voor het volk in te houden. Iemand had kunnen zeggen: 'Het is het volk van God, we moeten werken aan herstel en geduldig wachten tot dit werk klaar is'. Schijnbaar zijn dat juiste gedachten en ze zouden het hart van velen kunnen verleiden. In werkelijkheid zou dit echter het tegenovergestelde zijn geweest van de wil van God. Mozes had het volk zeer lief. Zijn voorspraak was het bewijs daarvan. Maar hij had het lief met een waarachtige liefde, daarom handelde hij resoluut – zoals wij zien in Exodus 32:19-20 en in vers 25-29. De tweede keer dat hij voorbede verricht, in vers 30-34, maakt het geheel compleet en laat afdoende zien dat zijn gevoelens niet veranderd waren, ondanks de maatregelen die hij had moeten nemen. Stelt hij niet de vraag: *"Maar nu, vergeef toch hun zonde – en zo niet, delg mij dan uit het boek dat Gij geschreven hebt"* (vs. 32). Kon hij verder gaan dan dat?

2.3. Buiten de legerplaats

In hoofdstuk 33 beval de HERE Mozes en het volk de reis naar Kanaän voort te zetten. Hij beloofde een engel voor hun aangezicht te zenden, maar Hij moest eraan toevoegen: *“Want Ik zal in uw midden niet optrekken”* (Ex. 33:3). Kon de Heilige wonen te midden van een volk dat Hem had onteerd? *“Toen het volk dit kwade woord hoorde, treurde het en niemand deed zijn sieraad aan”* (Ex. 33:4). Deze houding van berouw en verootmoediging paste het volk en de HERE hield er ongetwijfeld rekening mee. Hij vernietigde het volk niet zoals Hij gezegd had. Maar Hij die alleen hart en geweten doorgrondt, kon zien of er een veroordeling van de begane zonde aanwezig was, of alleen de vrees voor een verdiend oordeel, of de wens om eraan te ontkomen. Wij kunnen gemakkelijk een houding aannemen, woorden van verootmoediging uitspreken, maar God alleen kent de mate van werkelijke verootmoediging in het hart. Hij weet of onze harten gescheurd zijn, of alleen maar onze kleren (vgl. Joël 2:12-14). *“Het komt immers niet aan op wat de mens ziet; de mens toch ziet aan wat voor ogen is, maar de HERE ziet het hart aan”* (1 Sam. 16:7).

Ondanks de houding van verootmoediging van het volk, kon Hij die het hart aanziet, niet in hun midden wonen. De legerplaats was verontreinigd. Het volk had het verdorven. Mozes richtte, met het inzicht dat het geloof hem gaf, de tent der samenkomst op buiten de legerplaats, ver van de legerplaats (Ex. 33:7). Hij spande haar *voor zich* uit: zelfs als hij de enige was die deze plaats buiten de legerplaats innam, aarzelde hij niet dit te doen. Hoeveel overwegingen had men kunnen noemen om zijn daad af te keuren. Was het geen gebrek aan liefde voor het volk, een volk dat berouw had? Was het niet beter geduldig te wachten, tot de HERE Zelf de dingen duidelijk aan het licht had gebracht? Had Mozes wel een opdracht van God om de tent op te richten ver buiten de legerplaats? Als wij de oprechte wens hebben om Gods wil te doen, komt het dan niet voor dat wij worden tegengehouden door spitsvondige redeneringen, die een knappe en listige tegenstander ons influistert, terwijl het ons zou passen om zonder aarzeling en in het geloof te handelen?

De plaats van afzondering die Mozes innam, was niet onverenigbaar met zijn liefde voor het volk, omdat het een liefde naar Gods wil was. Hij handelde met inzicht in de gedachten van God, was bezorgd over Zijn eer in het midden van Israël en zocht bij het handhaven daarvan het welzijn van het volk. Gods eer was met voeten getreden toen het volk het gouden kalf had gemaakt en had aanbeden. Mozes had geen apart bevel nodig om de tent der samenkomst op te richten, geestelijk inzicht deed hem verstaan wat passend was op dat ogenblik. De tent der samenkomst werd daarop het middelpunt voor *“ieder die de HERE zocht”*, voor iedereen die zich wilde afzonderen van het kwaad en wilde genieten van Gods tegenwoordigheid. Gebrek aan inzicht en geestelijke kracht hadden Mozes kunnen verhinderen de tent op te richten buiten de legerplaats. Wat een verlies zou dat zijn geweest voor God en voor de getrouwen onder het volk en voor het volk zelf. Inderdaad, er zou dan geen plaats zijn geweest waar God kon wonen en waar de getrouwen zich konden verzamelen. Er zou geen getuigenis gegeven zijn voor het volk van wat passend was voor de eer van Jahweh.

Voortaan was het de verantwoordelijkheid van iedere Israëliet die trouw wenste te zijn, om uit te gaan *“naar de tent der samenkomst, die buiten de legerplaats was”*. Het was in de eerste plaats juist geweest om gehoor te geven aan de oproep van Mozes, toen hij in de poort van de legerplaats stond: *“Wie is voor de HERE? Die kome tot mij!”* (Ex. 32:26). In de tweede plaats moest men zich afzonderen van het ontrouwe volk, want de HERE kon niet meer in hun midden wonen. Men moest uitgaan buiten de legerplaats en zich op die grondslag vergaderen, zoals het Nieuwe Testament zegt: *“Laat ieder die de naam van de Heer noemt, zich onttrekken aan ongerechtigheid”* (2 Tim. 2:19). Dat is en blijft de verantwoordelijkheid van de getrouwen in alle tijden. Elke groep die de naam van de Heer onteert, het gezag van het Woord praktisch op essentiële punten miskent, hoewel men misschien zegt het te gehoorzamen, vormt een ‘legerplaats’ die de getrouwen moeten verlaten. Men kan wel beweren dat men de beginselen van het Woord wil handhaven, terwijl de praktijk aantoonde dat ze zijn losgelaten. Als de grondslag

of de morele toestand van een groep zodanig is, dat de Heilige en de Waarachtige er niet kan wonen, dan is het een menselijke legerplaats en moeten allen die de Heer zoeken, zich ervan afzonderen en gaan naar de tent der samenkomst die is opgericht ver buiten de legerplaats.

Zouden daarover ook niet veel vragen gesteld kunnen zijn door een trouwe Israëliet, die wenste de wil van God te doen? Moest men echt uit de legerplaats, zich afzonderen van het volk van God? Moest men naar de tent der samenkomst gaan, was dat wel de juiste weg? Wilde God alleen daar wonen? Was het niet beter geduldig te wachten of de HERE Zijn goedkeuring gaf aan de daad van Mozes? Dat waren heel begrijpelijke oefeningen van een trouwe Israëliet, die bang was zich te vergissen en ongehoorzaam te zijn, maar blijkt daaruit niet een zeker gebrek aan geloof? Als de HERE direct Zijn goedkeuring had gegeven aan de daad van Mozes, dan zou er geen oefening meer zijn geweest voor de trouwe Israëliet.

God wilde dus het geloof oefenen van degenen die de HERE zochten. Net zoals Hij had gedaan met de zonen van Levi, toen zij zich rondom Mozes verzamelden en gehoor gaven aan zijn oproep (Ex. 32:26-29). In soortgelijke omstandigheden stelt God ons geloof op de proef, en het beginsel blijft altijd: "Als je gelooft (...) zul je zien" (Joh. 11:40). Wat moesten de Israëlieten doen bij de Rode Zee? "Toen zei de HERE tot Mozes: Wat roept gij zo luid tot Mij? Zeg tot de Israëlieten, dat zij voorttrekken" (Ex. 14:15). Maar de zee lag voor hen, er was geen weg. Waar komt het dan op aan? Zij moesten voorttrekken, omdat de HERE het had bevolen! Hun geloof moest onvoorwaardelijk zijn en zij moesten het tonen ondanks alle onmogelijkheden. Zij moesten op God rekenen en het woord geloven, dat Hij door Zijn knecht Mozes gesproken had. Ongetwijfeld komt Hij dan tussenbeide, want Hij antwoordt altijd op de verwachting van het geloof.

2.4. De tent der samenkomst

De orde van de gebeurtenissen in Exodus 33:7-11 is opmerkelijk:

- (1) Mozes spande de tent voor zich *buiten* de legerplaats (vs. 7a).
- (2) Ieder die de HERE zocht, ging uit naar de tent der samenkomst, die buiten de legerplaats was (vs. 7b).
- (3) Het gehele volk stond op en keek Mozes na, totdat hij de tent was binnengegaan (vs. 8). Door deze handelwijze van Mozes werden aan de ene kant de getrouwen bijeenvergaderd, en aan de andere kant werd er een machtig getuigenis gegeven tegenover het volk dat was achtergebleven in de legerplaats.
- (4) Dan lezen wij dat de wolkkolom neerdaalde en bleef staan aan de ingang van de tent; en de HERE sprak met Mozes. De daad van Mozes en van de getrouwen in Israël ontving dus de goedkeuring van de HERE en Hij openbaarde Zich aan Zijn dienstknecht op een veel intiemere wijze dan in het verleden: 'En de HERE sprak tot Mozes van aangezicht tot aangezicht, zoals iemand spreekt met zijn vriend' (vs. 11).

In donkere dagen kan de gemeenschap met de Heer, verwerktelijk in afzondering van het kwaad, ver buiten de legerplaats, meer gesmaakt worden dan in dagen van voorspoed. Pijnlijke en diepe oefeningen zijn de omstandigheden van beproeving door onze God, en dan waardeert Hij op een bijzondere manier de trouw van de Zijnen. Hij geeft dan het voorrecht Zijn gemeenschap te genieten op een bijzondere wijze. Wat was het pijnlijk voor Mozes, toen hij de toestand van het volk zag dat in de legerplaats was achtergebleven. Maar wat een kostbare beloning kreeg zijn trouw, toen de HERE met hem sprak van aangezicht tot aangezicht, zoals een man spreekt met zijn vriend!

J.N. Darby

3. Gods heerlijkheid buiten de legerplaats

'Doe mij toch Uw heerlijkheid zien'.

Exodus 33:18

3.1. Falen en genade

Gods volk is altijd het voorwerp van de raadsbesluiten en gedachten van God. Zijn liefde voor dit volk maakt dat Hij het niet kan verlaten. Vanaf het ogenblik dat Israël vervallen was tot afgoderij en het voor de heiligheid van God onmogelijk was in directe verbinding ermee te blijven, plaatste Hij Zijn heerlijkheid buiten de legerplaats. Die heerlijkheid blijft altijd de bron van zegen. God stelde Zijn heerlijkheid buiten hun bereik, maar bleef doorgaan genade te bewijzen. Die genade werd zelfs getoond in het oordeel over hen die gefaald hadden Zijn heerlijkheid te handhaven in hun midden. Het was toch de *genade* van God, anders had Hij heel Israël moeten wegdoen. In dit hoofdstuk zien wij het gevolg van deze genade van God. Hij openbaarde Zichzelf op vertrouwelijke wijze aan Mozes (Ex. 33:11), die daardoor een grote en kostbare zegen ontving.

Met het maken van het gouden kalf wilden de Israëlieten zich niet geheel afkeren van Jahweh. Toen Aäron een altaar voor het gouden kalf had gebouwd, verklaarde hij: "Morgen is er een feest voor de HERE!" (Ex. 32:5). De Israëlieten erkenden in hun geweten dat zij de naam van de HERE niet konden loslaten, en van het kalf zeiden zij: 'Dit is uw god, Israël, die u uit het land Egypte heeft

gevoerd' (Ex. 32:4). Door een gouden kalf te *verbinden* met de naam van de HERE toonden zij echter welk beeld zij zich van Hem hadden gevormd! Het was een miserabel idee om Zijn naam te combineren met het beeld van een beest. God kan zoiets niet verdragen. Daarom plaatste Hij Zijn heerlijkheid *buiten* de legerplaats. Het geloof stemt daarmee in, als het gezond is, en het verlaat dan ook de legerplaats. Wij zien dat Mozes zich daar vrijmoedig opstelde in zijn voorbede voor het volk. Van het ogenblik af dat zij het gouden kalf toelieten, kon hij niet in de legerplaats blijven. In Egypte zou dat niet gebeurd zijn. De aanwezigheid van het gouden kalf zou Mozes daar niet verdreven hebben, omdat Israël in Egypte niet Gods legerplaats vormde.

3.2. Doe uw sieraad af

Maar wij zien hoe geduldig God is. Hij zei tot Mozes: "Zeg tot de Israëlieten: gij zijt een hardnekkig volk. Indien Ik ook maar één ogenblik in uw midden zou optrekken, zou Ik u vernietigen. Nu dan, doe uw sieraad af, dan zal Ik zien wat Ik u doen zal" (Ex. 33:5). God handelde met meer geduld dan Mozes; en zelfs *hij* had dit niet kunnen doen, zonder ontrouw te worden. God wilde met het volk optrekken, maar eiste dat het volk zijn sieraden aflegde. Hij wilde op zijn minst in deze droevige situatie dat het volk zich niet vrolijk en onbeschaamd zou gedragen. Het bedroefde volk ontdeed zich van zijn versierselen.

Dat is Gods neerbuigende goedheid. Hij wist dat Hij niets van het volk te verwachten had. Daarom had Hij ook gezegd: "Want Ik zal in uw midden niet optrekken, daar gij een hardnekkig volk zijt, opdat Ik u niet onderweg verteer" (Ex. 33:3). Dat zou zeker gebeurd zijn, God had hen moeten verteren. Daarom zegt Hij, in plaats van Zijn tegenwoordigheid te midden van Israël te beloven: "Ik zal een engel voor uw aangezicht zenden" (Ex. 33:2). Hier wordt de *soevereine* genade en het karakter van God in Zijn regering duidelijk uit wat Hij later tegen Mozes zegt: "Ik zal genadig zijn, wie Ik genadig ben, en Mij ontfermen over wie Ik Mij ontferm" (Ex. 33:19).

Mozes bad tot God om toch mee te gaan in hun midden, omdat het een hardnekkig volk was (Ex. 34:9). Dat was juist de reden waarom God *niet* mee kon gaan. Maar als Gods genade aan het licht is gebracht, doet Mozes daarop een beroep, opdat God *toch* met Israël zou optrekken. Mozes zag dat het niet mogelijk was dit hardnekkige volk in Kanaän te brengen, als *God* er niet bij was. Hij voegde eraan toe: “ (...) maar vergeef onze ongerechtigheden en onze zonden; neem ons als erfdeel in bezit”. Dat was de uitdrukking van zijn volle vertrouwen in de genade van God. Zonder die genade was het onmogelijk dit volk te leiden, het was een taak waarmee niemand zich kon belasten.

3.3. Naar de tent der samenkomst

Maar welke uitwerking had de openbaring van deze genade op Mozes zelf? Hij richtte een tent op voor zich, buiten de legerplaats, ver van de legerplaats, en noemde haar: tent der samenkomst (Ex. 33:7). Dat was iets nieuws, want vóór die tijd was daaraan geen behoefte geweest. De tegenwoordigheid van God *was* in het midden van de legerplaats en er was geen bijzondere uitnodiging nodig. Men hoefde God nergens anders te zoeken. Maar nu plaatste God Zijn heerlijkheid *buiten* de legerplaats en allen die Zijn tegenwoordigheid zochten, moesten naar die tent gaan. Mozes gaf aan het volk te kennen dat Gods heerlijkheid *buiten* de legerplaats was, en de plaats van de tent gaf aan wáár deze was. Het geloof gaat uit tot God buiten de legerplaats. Maar zij die God niet zochten, stonden eenieder aan de ingang van zijn tent en zij keken Mozes na, totdat hij de tent was binnengegaan. Zodra de wolkkolom neerdaalde en aan de ingang van de tent bleef staan en God Zichzelf op die manier openbaarde, bogen zij zich neer. Maar dat is nog niet het geloof, dat Hem gaat zoeken en van Zijn nabijheid geniet *in de tent der samenkomst!*

Laten wij Mozes volgen. Het resultaat van zijn geloof was dat de HERE met hem sprak en dat hij de gemeenschap met Hem genoot. Mozes sprak niet alleen tot de HERE, maar Deze sprak *met hem*. Daarna keerde hij terug naar de legerplaats. Maar Jozua, de die-

naar van Mozes, week niet uit de tent (Ex. 33:11). Jozua zou het volk in het land van de belofte brengen. Mozes genoot de vertrouwelijke omgang met God en hij bevond zich in Zijn tegenwoordigheid. Hij legde zijn vragen aan Hem voor: “Zie, Gij zegt tot mij: doe dit volk optrekken, maar Gij hebt mij niet doen weten wie Gij met mij zult zenden, terwijl Gij toch gezegd hebt: Ik ken u bij name en ook hebt gij genade gevonden in mijn ogen” (Ex. 33:12).

Het gevolg van het feit dat God Zijn volk oordeelde, was echter dat Zijn liefde bleek voor ieder die trouw was (Mozes, en de anderen die de HERE zochten). Als de oordelen van God over de wereld zullen komen in de eindtijd, betekent dat zowel de tuchtiging van de wereld als de openbaring van Gods liefde voor Zijn uitverkorenen, voor hen die genade in Zijn ogen gevonden hebben. Mozes vroeg niet aan God om hem de weg te tonen. Hij vroeg te mogen weten *wie* God met hem wilde zenden, en hij vroeg tevens *de weg van God* te mogen weten. Wat het hart en het geloof van God vraagt, is *Zijn* wegen te verstaan om Hem beter te leren kennen (Ex. 33:13). Zolang wij in de woestijn zijn en Gods weg *niet* weten, durven wij toch niet verder te gaan? Wat een kostbaar vertrouwen is dat: geen andere weg te willen gaan in de woestijn dan de weg van God Zelf! Op die weg bevindt God Zich, daar kent men *Zijn* wegen. Mozes zei: “ (...) maak mij toch Uw wegen bekend, zodat ik U ken; opdat ik genade vind in Uw ogen”. Dat had hij nodig om dit volk te leiden. En hij voegde er nog aan toe: “Bedenk toch dat deze natie *Uw* volk is” (Ex. 33:13b).

God antwoordde: “Moet Ik Zelf meegaan om u gerust te stellen” (Ex. 33:14). God ging verder dan dat wat Mozes vroeg. Wat Mozes niet direct kon zien, het aangezicht van God, Zijn persoonlijke aanwezigheid, dat gaf Hij hem. Het was niet slechts een engel, die voor Mozes werd uitgezonden, maar God Zelf wilde meegaan om hem gerust te stellen. Mozes zei daarop: “Indien Gij Zelf (of: Uw aangezicht) niet meegaat, doe ons vanhier niet optrekken” (Ex. 33:15). De heerlijkheid van het volk was *de tegenwoordigheid van God in hun midden*. Deze goddelijke tegenwoordigheid stelde hen apart van alle volken op de aarde.

Gods soevereine genade was de grondslag van alles. Mozes kreeg *alles* wat hij vroeg. Ten slotte vroeg hij de heerlijkheid van God te mogen zien. Maar God deed eerst al Zijn luister (of: goedheid) aan hem voorbijgaan (Ex. 33:18-19). Hij deed Zijn naam kennen en Hij fundeerde het heil van het volk op Zijn soevereine genade. Het is niet door een verstandelijke, menselijke redenering dat wij de genade en de heerlijkheid van God kunnen zien. Pas als wij geborgen zijn in Christus, de Rots, kunnen wij begrijpen Wie God is – als wij ons onderwerpen aan Hem, ons verbergen in Hem – terwijl God in Zijn majesteit voorbijgaat: namelijk op het kruis van Christus. Dat is de plaats waar wij Hem zien in al Zijn schoonheid, majesteit, liefde, trouw en gerechtigheid. In de kloof van de rots heeft Mozes Gods rijke genade begrepen (Ex. 33:20-23). En wat een geluk: die God heiligt ons voor Zichzelf!

Wat wij moeten vragen en zoeken is het aangezicht van God, en wel daar waar Hij Zichzelf heeft geopenbaard, dat wil zeggen *in de Heer Jezus Christus*. Wij behoeven ons niet neer te buigen aan de deur van onze tent, om van verre de zegen te zien van de tegenwoordigheid en de heerlijkheid van God. Wij kunnen, met allen die geloof hebben, gaan genieten buiten de legerplaats en zelf ingeleid worden in de weg van de Heer. Deze kennis maakt dat wij kunnen aanbidden. Geve God ons deze eenvoud van het geloof om ons te hechten aan de heerlijkheid van de Heer Jezus. Dan zal het een noodzaak voor ons worden naar de ‘tent der samenkomst’ te gaan. Het feit dat wij onze totale ongeschiktheid voelen, houdt Gods gunst niet tegen. Mozes durfde niet alleen de weg te gaan. God zei tegen hem: *Mijn aangezicht zal met u gaan om u gerust te stellen. Trouw in de praktijk toegepast, houdt vast aan de heerlijkheid van God; dan kan men alles vragen en alles ontvangen.*

H. Bouter

4. Rondom de legerplaats

'(...) de Levieten, ieder die dienstplichtig was tot dienen en tot dragen aan de tent der samenkomst. Naar het bevel des HEREN door de dienst van Mozes droeg men ieder op, wat hij te dienen en te dragen had, te weten de getelden, zoals de HERE Mozes geboden had'.

Numeri 4:47-49

4.1. Gods tent in de woestijn

Bij de voorbereidingen die volgens Numeri 1-10 voor de woestijnreis moesten worden getroffen draaide eigenlijk alles om de plaats en het transport van de tabernakel, het draagbare heiligdom dat Mozes op Gods bevel had laten maken. Het bijzondere kenmerk van het volk Israël was immers dat God – die hen had verlost uit Egypte en Zichzelf aan hen had bekendgemaakt op de berg Sinai – bij hen was en met hen meeging op de tocht naar het Beloofde Land. Dat onderscheidde hen van alle andere naties, die de levende God niet kenden en de afgoden dienden. Omdat God echter een *heilig* God is – een verterend vuur, een eeuwige gloed – kon Hij alleen op de grondslag van de verzoening te midden van Zijn volk wonen. Dat werd mogelijk gemaakt door middel van de tabernakeldienst en de offerdienst die daarvan het centrum vormde.

In het tweede jaar na de uittocht vond er een telling plaats van alle strijdbare mannen 'in de woestijn Sinai' (Num. 1:1,19). Deze telling vond plaats met het oog op de opstelling van de legerafdelingen in een wijde kring rondom de tabernakel: drie vendels aan de oostzijde, drie aan de zuidzijde, drie aan de westzijde en drie

aan de noordzijde van de tent der samenkomst. De Leviëten werden niet samen met hen geteld, omdat zij de speciale zorg voor het heiligdom hadden. Zij moesten de tabernakel der getuigenis en al zijn gerei dragen en bovendien moesten zij zich direct rondom de tabernakel legeren, 'opdat er geen toorn ruste op de vergadering der Israëliëten' (Num. 1:53).

De HERE nam de Leviëten in plaats van alle eerstgeborenen der Israëliëten, opdat zij Zijn eigendom zouden zijn en de dienst bij de tent der samenkomst zouden verrichten. De Leviëten werden vervolgens als helpers geschonken aan Aäron en zijn zonen, die uitsluitend het priesterambt moesten waarnemen. Mozes en Aäron en diens zonen legerden zich vóór de tabernakel aan de oostzijde en de drie Leviëtenfamilies – de Gersoniëten, de Kehatiëten en de Merariëten – resp. aan de westzijde, de zuidzijde en de noordzijde van de tabernakel.

4.2. De bedekking van de heilige voorwerpen

De Gersoniëten hadden de zorg voor alle tentkleden en gordijnen, de daarbij behorende touwen en de voorhangsels voor de beide ingangen. Aan de Merariëten was opgedragen de zorg voor de planken van de tabernakel, de balken, de pilaren, de voetstukken, de pinnen en de touwen daarvan. Maar de Kehatiëten waren verantwoordelijk voor 'het heilige', voor 'de allerheiligste dingen' in de tent der samenkomst (Num. 3:28,32; 4:4). Hieronder moet men verstaan: de ark, de tafel der toonbroden, de kandelaar, de altaren, het gereedschap dat nodig was voor de altaardienst, en het voorhangsel dat het heilige scheidde van het allerheiligste.

Deze heilige voorwerpen waren in eerste instantie het werkterrein van de priesters, Aäron en zijn zonen, die alleen bevoegd waren om het heiligdom te betreden en voor het aangezicht van God te verschijnen. Zij moesten de heilige voorwerpen bedekken met enkele dekkleden, de draagstukken aanbrengen, en het dienstgerei op een draagbaar plaatsen. Pas dan konden de Leviëten naar

binnen gaan om volgens de aanwijzingen van de priesters hun schouders onder al de draagbomen te zetten en zo het heilige mee te dragen te midden van de lange legeroptocht door de woestijn. Zij mochten de heilige voorwerpen echter zelf niet zien en ook niet aanraken, want dan zouden zij sterven (Num. 4:15,20).

Er wordt hier dus een scherp onderscheid gemaakt tussen de taken van de priesters en de Levieten. Deze indeling gaat in het Nieuwe Testament niet meer op, omdat iedere gelovige in principe zowel een priester als een Leviet, een dienaar is. Beide facetten komen in hem naar voren (1 Petr. 2:5,9; 4:10-11). Toch kunnen wij wel iets leren uit deze voorschriften ten aanzien van de tabernakeldienst. De les is dat priesterdienst in het heiligdom vooraf moet gaan aan het 'dragen' van Gods getuigenis door deze wereld.

Alleen de priesters waren gewend het heiligdom te betreden en zich daar bezig te houden met de allerheiligste dingen. Het gaat erom dat wij *priesterlijke* waardering hebben voor de voorwerpen van het heiligdom, die stuk voor stuk spreken van de Persoon van Christus. Er zijn *priesterlijke* gevoelens nodig om op gepaste wijze hiermee om te gaan. De diverse dekkleden die over deze voorwerpen werden gespreid, spreken van de eerbied, het respect waarmee ons getuigenis aangaande de Heer Jezus Christus moet worden omgeven. Het moet worden beschermd tegen verkeerde invloeden van buiten en het hemelse karakter ervan moet zorgvuldig worden bewaard.

De priesters begonnen met de ark, het verzoendeksel en het voorhangsel. Deze voorwerpen spreken van de Persoon, het leven en het sterven van Christus. Gods wet was in Zijn binnenste (Ps. 40:9). Het voorhangsel is Zijn vlees (Hebr. 10:20). De vier kleuren ervan – blauwpurper, roodpurper, scharlaken en smetteloos wit – vinden wij terug in de wijze waarop de Heer wordt voorgesteld in de vier evangeliën. Het bloed dat Hij heeft gestort, opent voor ons de toegang tot God. De gestorven Heiland is zodoende het zoenmiddel, d.i. het verzoendeksel oftewel de genadetroon (Rom. 3:25; Hebr. 9:5). Nadat de ark was bedekt met het voorhangsel en een bedek-

king van tachasvel (sommigen denken aan zeekoehuiden), werd er nog een kleed van blauwpurper of hemelsblauw over uitgespreid. Daarna werden de draagstokken aangebracht. Dan volgden de voorwerpen in het heilige: de tafel der toonbroden, de kandelaar en het gouden altaar. Dan al het dienstgerei dat in het heilige werd gebruikt. Steeds vinden wij hierbij een blauwpurperen kleed en een buitenste bedekking van tachasvel; alleen bij de tafel der toonbroden werd er nog een derde, scharlakenrood kleed tussen-gevoegd. Ten slotte kwam het koperen altaar in de voorhof aan de beurt. Er werd een roodpurperen kleed overheen gespreid, daarop werd al het gerei gelegd en daarover werd weer een bedekking van tachasvel gespreid (Num. 4:5-15).

Bij deze werkzaamheden werd dus de volgorde aangehouden die wij ook vinden bij de beschrijving van de bouw van de tabernakel in het boek Exodus. God begint steeds met de ark, Zijn troon, die in het allerheiligste was geplaatst (zie Ex. 25). En dan bewegen wij ons als het ware door het heilige naar buiten tot wij bij het koperen brandofferaltair in de voorhof komen, dat is de plaats van ontmoeting hier op aarde.

Wat de verschillende dekkleden betreft zien wij toch een bepaalde uniformiteit, vooral bij de voorwerpen die in het heilige stonden. Het eerste kleed was steeds van blauwpurper of hemelsblauw en het buitenste was een bedekking van tachasvel. Alle voorwerpen in het heilige werden dus in de eerste plaats gekenmerkt door de kleur blauw. Het heilige is een beeld van de hemel en het is dus niet verwonderlijk dat wij hier de kleur van de hemel aantreffen. Als Levieten zijn wij dragers en getuigen van de hemelse dingen die verband houden met Christus en de Gemeente. Het hemelsblauw wijst erop dat wij het juiste karakter daarvan moeten bewaren. De bedekking van tachasvel die wij steeds aan de buitenkant vinden, wijst op onze verantwoordelijkheid om deze dingen te beschermen tegen verkeerde invloeden, tegen allerlei 'wind van leer' (Ef. 4:14).

4.3. De draagstokken

Al deze heilige voorwerpen van de tabernakel moesten tijdens de reis door de woestijn worden gedragen op de schouders van de Levieten. Daartoe dienden de draagstokken of draagbomen. Het kon *niet* gebeuren op een nieuwe wagen, zoals David later probeerde (2 Sam. 6:3-14; 1 Kron. 13:5-14; 15:1-15). Menselijke hulpmiddelen waren hier niet toegestaan.

En wat onszelf betreft als nieuwtestamentische gelovigen: de heilige dingen die ons zijn toevertrouwd met betrekking tot de Persoon van Christus moeten worden gedragen door de kracht die God ons daartoe verleent, de kracht van het geloof en de liefde, de kracht van de Heilige Geest (Rom. 12:3; 1 Petr. 4:10-11). Als wij het op een andere manier proberen, zal dat ook mislukken. De vraag is dus *hoe* wij het getuigenis aangaande de Persoon van Christus met ons meedragen? De Gemeente is immers de pilaar en grondslag van de *waarheid*. Zij is de woonplaats van de levende God in deze bedeling (1 Tim. 3:15). De waarheid van God wordt door de Gemeente tentoongespreid in de wereld en het grote onderwerp van dit getuigenis is Gods openbaring in de Persoon van Christus. Dit zien wij in type in de heilige voorwerpen van de tabernakel, die spreken van de verheerlijkte Mens Christus Jezus in Zijn verbondenheid met de Gemeente.

Wij dragen dit getuigenis met ons mee door de wereld. De Gemeente heeft geen vaste woonplaats op aarde. Zij bestaat uit vreemdelingen en bijwoners, die een kostbare schat met zich meedragen (vgl. 2 Kor. 4:6,7,10). Dragen wij deze rijkdom op de wijze die God heeft voorgeschreven? Dat is de typologische les van Numeri 4. Daartoe hebben wij behoefte aan de kracht die God ons schenkt. Eens zullen de draagbomen overbodig zijn, zoals wij ook zien in de geschiedenis van Gods tent in de woestijn (vgl. 1 Kon. 8:6-9 SV). Maar dat is pas wanneer de woestijnreis voorbij is en de Vrededorst – van Wie Salomo een beeld is – Zijn heerschappij hier op aarde heeft gevestigd. Tot dan zijn wij pelgrims, Levieten met een boodschap en met een opdracht.

C.H. Mackintosh

5. De legerplaats en de wolkkolom

“Op het bevel des HEREN legerden zij zich en op het bevel des HEREN braken zij op”.

Numeri 9:15-23

5.1. Leven in afhankelijkheid

God leidde Zijn volk door de wildernis. Het is nauwelijks mogelijk zich een mooier schouwspel voor te stellen van volkomen afhankelijkheid en onderworpenheid aan de leiding van God. Er waren geen wegen of richtingsborden in die grote en vreselijke woestijn (Deut. 1:19). Men hoefde niet te wachten op hulp van mensen die deze weg vroeger al eens waren gegaan. De Israëlieten waren voor elke stap in de woestijn op God aangewezen. Zij moesten voortdurend wachten op Hem. Voor een ongebroken, niet onderworpen wil, was deze situatie onverdraaglijk. Maar voor iemand die God kende en liefhad, zich aan Hem toevertrouwde en zich in Hem verheugde, was er niets heerlijkers. Dat is het belangrijkste. Kent u God en vertrouwt u Hem? Als dat zo is, dan heeft uw hart geen moeite om van Hem afhankelijk te zijn. Is dat niet zo, dan is die afhankelijkheid onverdraaglijk.

Iemand die niet opnieuw geboren is, beeldt zich graag in dat hij onafhankelijk en vrij is. Hij gelooft graag dat hij mag doen wat hij zelf wil, dat hij mag gaan waar hij wil, en mag zeggen wat hij wil. Helaas! Hij bedriegt zichzelf! De mens is niet vrij. Hij is een slaaf van de duivel. Zo'n zesduizend jaar geleden verkocht hij zichzelf aan die grote geestelijke slavendrijver. Sindsdien houdt deze hem

in zijn macht. Ja, de satan houdt de onbekeerde, natuurlijke mens, die geen berouw kent, in verschrikkelijke slavernij. Aan handen en voeten heeft hij hem met ketenen gebonden, soms in een gouden kooi. De satan heerst over de mens door middel van begeerte, hartstocht en vermaak. Hij laat de begeerte in het hart opkomen en bevredigt haar met de dingen van de wereld. En de mens waant zich ten onrechte vrij, omdat hij zijn wensen bevredigen kan. Het is een treurig bedrog; en vroeg of laat zal dit bedrog uitkomen. Er is geen vrijheid behalve die, waarmee Christus ons vrijmaakt. Hij zegt: *“U zult de waarheid kennen en de waarheid zal u vrijmaken”* en: *“Als dan de Zoon u zal vrijmaken, zult u werkelijk vrij zijn* (Joh. 8:32,36). Dit is echte vrijheid. Het is de vrijheid, die de nieuwe natuur geniet door te wandelen naar de Geest en door de dingen te doen, die aangenaam zijn in Gods oog. In de dienst voor de Heer is er volmaakte vrijheid, maar onze dienst moet in afhankelijkheid van de levende God plaatsvinden.

Zo was het met de ware en volmaakte Dienstknecht, die op deze aarde heeft gewandeld. Hij leefde in voortdurende afhankelijkheid van God. Alles wat Hij deed: elke daad, elk woord, elke gedachte, heel Zijn gaan en staan – het kwam voort uit totale afhankelijkheid van en onderwerping aan God. Hij handelde als God dat wilde, en Hij wachtte als God dat wilde. Hij sprak als God het wilde, en zweeg als God wilde dat Hij zou zwijgen. Zo was Jezus, toen Hij hier op aarde leefde; en Hij roept ons op, als deelgenoten van Zijn natuur, van Zijn leven en van Zijn Geest om Zijn voetstappen te volgen en van dag tot dag te leven in eenvoudig vertrouwen op God.

5.2. Het voorbeeld van de wolkkolom

Van dit leven in afhankelijkheid vinden wij een bijzonder mooi voorbeeld aan het eind van Numeri 9. Israël, het volk van God, het leger van vreemdelingen in de woestijn, volgde de bewegingen van de wolkkolom. Zij moesten *naar boven* kijken om te zien waar ze naar toe moesten gaan. Dit is de juiste houding die bij een mens

past. Hij is zo geschapen, dat hij zijn gezicht *opheft*. De dieren zijn zo gemaakt dat ze *naar beneden* kijken. Israël kon geen plannen maken. Ze konden nooit zeggen: 'Morgen zullen wij naar die of die plaats vertrekken'. Ze waren volkomen afhankelijk van de beweging van de wolk.

Zo was het met Israël en zo zou het ook met ons moeten zijn. Wij wandelen ook door een woestijn zonder wegen, door een zondige wildernis. Er is geen gebaande weg. Wij zouden niet weten hoe we moesten wandelen, of waarheen we moesten gaan, als we dat kostbare, diepzinnige en veelzeggende woord: "*Ik ben de weg*" van onze geliefde Heer niet hadden gehoord. God geeft ons dus ook onfeilbare aanwijzingen. Wij moeten *Hem* volgen: "*Ik ben het licht van de wereld; wie Mij volgt, zal geenszins in de duisternis wandelen, maar zal het licht van het leven hebben*" (Joh. 8:12).

Het is een *levende* leiding, niet het volgen van menselijke regels en voorschriften. Nee! Wij volgen een levende Christus, wanneer wij wandelen zoals Hij wandelde en doen zoals Hij deed; wanneer wij Zijn voorbeeld in alles navolgen. Dat is de christelijke houding, de christelijke wandel: het oog op Jezus gericht houden, dan worden als vanzelf Zijn karakter en Zijn beeld in onze nieuwe natuur geprent, zodat wij dit kunnen weerspiegelen in ons dagelijks doen en laten. Zo'n wandel zal het loslaten van onze eigen wil, onze eigen plannen en eigen initiatieven tot gevolg hebben. De 'wolk' moeten wij voortdurend volgen en van God afhankelijk zijn. Wij kunnen niet zeggen: 'Ik wil hierheen of daarheen gaan; of dit en dat ga ik morgen of de volgende week doen'. Heel onze wandel moet bestuurd worden door de woorden: 'Als de Heer het wil en wij leven' (Jak. 4:15). Helaas, maar al te vaak gebruiken we die woorden op een oppervlakkige manier.

Laten wij dit alles toch beter begrijpen en meer op Gods leiding letten! Vaak menen wij in onze domheid en zeggen wij te weten dat de wolk is opgetrokken, als dit *ons* goed uitkomt. We willen het één of ander doen, hier of daar heengaan en maken onszelf wijs dat onze wil de wil van God is. Zo bedriegen wij onszelf, in

plaats dat wij door God geleid worden. De oorzaak is dat onze eigen wil actief is, en daarom laten wij ons niet op de goede manier leiden. Het ware geheim om goed, dus door God, geleid te worden, is de eigen wil geheel en al te onderwerpen: *“Ootmoedigen doet Hij wandelen in het recht en Hij leert ootmoedigen Zijn weg”* (Ps. 25:9). *“Ik leer en onderwijs u aangaande de weg die gij gaan moet. Ik raad u, Mijn oog is op u”* (Ps. 32:8).

5.3. Letten op Gods leiding

Laten wij de vermaning ter harte nemen: *“Wees niet als een paard, als een muilnier zonder verstand, welks trots men bedwingt met toom en bit, opdat het u niet te na komt”* (Ps. 32:9). Als mijn oog naar boven gericht is, om te zien wat God tegen mij wil zeggen, dan heb ik *“toom en bit”* niet nodig. Maar hierin schieten wij heel vaak te kort. Wij leven niet dicht genoeg bij God om Zijn leiding te onderscheiden, en onze eigen wil is in het spel. Wij willen onze zin hebben en daarvan moeten wij altijd de bittere vruchten plukken. Dat was ook het geval bij Jona. Hij kreeg bevel naar Nineve te gaan, maar hij ging naar Tarsis en de omstandigheden leken gunstig. De Voorzienigheid leek die eigenwillige weg te bevestigen. Maar Jona leerde zijn ware toestand in het binnenste van de vis erkennen, *“in de groeve”*, waar het zeewier zijn hoofd omwond (Jona 2:6). Op die plaats plukte hij de wrange vruchten van het volgen van zijn eigen wil. In de diepte van de zee moest hij de betekenis ondervinden van *“toom en bit”*, aangezien hij de vriendelijke leiding van Gods aangezicht niet had willen volgen.

Maar onze God is vol genade, zo geduldig, zo teer! Hij wil ons onderwijzen. Hij zal Zijn arme, zwakke, afgedwaalde kinderen leiden. Geen moeite is Hem te veel. Hij is onophoudelijk met ons bezig om ons te weerhouden van het volgen van eigen wegen, die altijd vol dorens en distels zijn. Hij wil dat wij Zijn wegen volgen, vol van vrede en blijdschap. Er is niets zo heerlijk als een leven in voortdurende afhankelijkheid van God. Van ogenblik tot ogenblik op Hem te steunen en te wachten, zich aan Hem vast te houden,

Hem te hebben als de onuitputtelijke bron van elke goede gave: dat is het ware geheim van vrede in het hart en van heilige onafhankelijkheid van andere schepselen.

De gelovige, die oprecht kan zeggen: *“Al mijn bronnen zijn in u!”* (Ps. 87:7), vertrouwt niet op schepselen en heeft geen menselijke en aardse verwachtingen. God kan natuurlijk wel degelijk op duizend verschillende manieren mensen gebruiken om ons te helpen. De Heer gebruikt Zijn schepselen. Maar zodra wij op mensen steunen in plaats van op Hem, zullen wij al gauw leegte en dorheid in onszelf ontdekken. Er is een groot verschil tussen het gebruik dat God maakt van schepselen om ons te zegenen, of dat *wij* op schepselen vertrouwen en God uit het oog verliezen. In het eerste geval worden wij gezegend en wordt Hij verheerlijkt, in het tweede geval worden wij teleurgesteld en wordt Hem oneer aangedaan.

Laten wij ernstig nadenken over dit verschil, want dit wordt vaak over het hoofd gezien. Wij menen dikwijls dat wij op God vertrouwen en op Hem zien. Maar als we goed kijken naar het uitgangspunt van onze plannen en onszelf daarbij in de directe tegenwoordigheid van God plaatsen, dan ontdekken we soms het zuurdeeg van het vertrouwen in *mensen*. Dikwijls hebben we het over een leven door geloof, en alleen op God vertrouwen, maar tegelijkertijd letten we op de omstandigheden en houden we ons bezig met zaken van ondergeschikt belang. Laten we hiervoor oppassen en erop toezien dat ons oog alleen op de levende God gericht is, en niet op *“de mens, wiens adem in zijn neus is, want wat is hij te achten?”* (Jes. 2:22).

Laten wij geduldig en voortdurend op God wachten. Als we niet weten wat we moeten doen, laten we dan eenvoudig en direct naar de Heer kijken. Weten we de weg niet, weten we niet waar we heen moeten, welke stappen we moeten nemen, laten we dan bedenken dat Jezus gezegd heeft: *“Ik ben de weg”*. Laten wij Hem volgen. Hij zal alles helder, licht en zeker maken. Er kan geen duisternis, geen verwarring, geen onzekerheid zijn, als wij Hem volgen. Want Jezus heeft Zelf gezegd, en wij moeten Hem geloven: *“Wie Mij*

volgt, zal geenszins in de duisternis wandelen, maar zal het licht van het leven hebben". Is het dus donker voor ons, dan kunnen wij er zeker van zijn dat wij Hem niet volgen. Het is nooit donker op de gezegende weg waarop God Zijn kinderen leidt, die met een eenvoudig oog Jezus willen volgen.

Misschien is iemand die dit leest, geneigd om te zeggen: 'Toch ben ik onzeker wat mijn weg betreft. Ik weet eerlijk gezegd niet, welke weg ik moet inslaan, of welke stappen ik moet nemen'. Ik wil nu slechts deze ene vraag stellen: 'Volgt u Jezus?' Dan hoeft u niet te twifelen. Als u de wolkkolom volgt, is de weg zo duidelijk als maar mogelijk is. Dat is het geheim. Verwarring en twijfel is meestal het gevolg van de werking van onze eigen wil. Wij willen zo graag iets doen, dat God niet wil. Of we gaan ergens heen, waar God ons niet wil hebben. Wij bidden er herhaaldelijk voor, maar krijgen steeds geen antwoord. Hoe komt dat? Misschien is het wel zo, dat God wil dat we rustig blijven, dat we stilstaan en op de plaats blijven waar we zijn. Laten we daarom, in plaats van ons verstand te pijnigen en onszelf te kwellen over wat wij zouden moeten doen, niets anders doen dan eenvoudig *wachten op God*. Dit is het geheim om vol vrede, gelukkig en kalm te zijn.

Als een Israëliet in de woestijn het in zijn hoofd haalde om onafhankelijk van Jahweh verder te reizen of de weg terug te gaan, als hij verder zou trekken terwijl de wolk rustte, of stil zou blijven staan terwijl de wolk optrok, dan kunnen wij ons wel indenken wat de gevolgen daarvan zouden zijn geweest. Zo is het ook met ons. Als wij verder trekken terwijl wij behoren te rusten, of als wij rusten terwijl wij zouden moeten voorttrekken, dan zal Gods tegenwoordigheid niet met ons zijn: "*Op het bevel des HEREN legerden zij zich en op het bevel des HEREN braken zij op*". Zij waren voortdurend afhankelijk van God. Dat is de meest gezegende toestand waarin we ons kunnen bevinden. Die plaats moeten we echter hebben ingenomen, voor we de kostbaarheid ervan kunnen genieten. Het is een realiteit, die we moeten *ervaren*. Het is geen theorie waarover men van mening kan verschillen. De Heer wil ons dit voorrecht geven ons leven lang.

H. Bouter

6. De uitsluiting van Mirjam buiten de legerplaats

Een voorbeeld van tuchttoefening en herstel in het Oude Testament

‘Mirjam nu sprak met Aäron over Mozes naar aanleiding van de Ethiopische vrouw, die hij genomen had (...) Toen nu de wolk van boven de tent geweken was, zie, Mirjam was melaats als sneeuw (...) Toen zeide Aäron tot Mozes: Ach mijn heer, reken ons toch de zonde niet toe, die wij in onze dwaasheid begaan hebben (...) Daarop werd Mirjam zeven dagen buiten de legerplaats gesloten.’

Numeri 12:1-16

6.1. Rebelle tegen Mozes

De beschrijving van de reis van het volk Israël van Egypte naar Kanaän bevat allerlei waardevolle lessen voor de Gemeente van God in de huidige bedeling. Wij zijn ook een volk van pelgrims, maar wij zijn onderweg naar een beter, dat is een hémels vaderland. Terwijl wij in het boek Exodus de uittocht uit Egypte vinden, beschrijft Numeri de tocht vanaf de berg Sinai tot en met de verovering van het Overjordaanse.

Om dit nog iets meer toe te spitsen: Numeri spreekt vooral over het *falen* van het volk van God tijdens de woestijnreis. Israël faalde om te luisteren naar Gods Woord, te gehoorzamen aan het gezag van Mozes, in het geloof op te trekken naar het Beloofde Land, etc.

Bijzonder treffend is in dit verband de klacht die God na verloop van tijd uitspreekt: de Israëlieten hebben Mij nu reeds *tienmaal* verzocht en naar Mijn stem niet geluisterd (Num. 14:22). Keer op keer werd het morrende volk gestraft door Gods oordelen, maar het mocht allemaal niet baten. De meesten van hen kwamen jammerlijk om in de woestijn en het was een nieuwe generatie (met uitzondering van Jozua en Kaleb), die het land van de belofte binnentrok. De mens in het vlees, die door de wet op de proef werd gesteld, kon God niet behagen en moest opnieuw geboren worden. Tot die conclusie moet iedere aandachtige lezer van dit bijbelboek wel komen, en ongetwijfeld is dit ook een van de belangrijke lessen die God ons hier wil leren.

In Numeri 12 maakte de geest van rebellie die het volk beheerste, zich ook meester van Mirjam en Aäron, niemand minder dan de broer en zus van Mozes, die beiden als instrumenten door God waren gebruikt en een belangrijke rol hadden gespeeld bij de uittocht uit Egypte. Het aandeel van Mirjam in deze opstand tegen Mozes is kennelijk het grootst geweest, maar zij vond een open oor bij Aäron en diens belijdenis is dan ook in het meervoud gesteld: 'Ach mijn heer, reken ons toch de zonde niet toe, die wij in onze dwaasheid begaan hebben' (Num. 12:11).

Wat was de reden voor de kwaadsprekerij van Mirjam? We lezen dat Mirjam zich met haar broer Aäron onderhield over het huwelijk van Mozes met een Ethiopische vrouw. Mag je daar nu niet over praten, over het huwelijk van je eigen broer? Ja, maar het komt erop aan op welke wijze erover gesproken wordt! Mirjam deed dat in negatieve zin en maakte zich daarmee schuldig aan laster; zij keurde het huwelijk van Mozes af en tastte daardoor zijn positie en goede naam aan. Dat wordt weliswaar niet met zoveel woorden gezegd, maar het valt uit het verband toch wel op te maken. Mirjam verzette zich dus tegen Mozes' handelwijze en ze zocht daarvoor steun bij Aäron. Samen zeggen ze dan: 'Heeft de HERE soms uitsluitend door Mozes gesproken, heeft Hij ook niet door ons gesproken?' (Num. 12:2). 'En de HERE hoorde het', staat er dan in het volgende vers.

Laten wij dat wel bedenken wanneer wij iets over onze medebroeder of zuster menen te moeten zeggen! Er is een Getuige die onze gesprekken hoort, die onze gedachten kent en zelfs weet wat er leeft op de bodem van ons hart. Voor Hem kunnen wij niets verbergen. Het is niet voor niets dat Jakobus zo ernstig waarschuwt voor de gevaren van de tong, die vol 'dodelijk venijn' kan zijn. Met haar kunnen wij God loven, maar helaas ook de mensen vervloeken die naar Gods gelijkenis zijn gemaakt (Jak. 3:8-9). Dit is een ernstig kwaad en wanneer iemand daarin volhardt en zijn leven getekend wordt door zonde, leidt dit uiteindelijk tot uitsluiting buiten de Gemeente. Een lasteraar moet als een boze uit het midden worden weggedaan (1 Kor. 5:11-13). En in het volgende hoofdstuk zegt Paulus, dat een lasteraar behoort tot hen die Gods Koninkrijk niet zullen beërven (1 Kor. 6:10). Zo iemand wordt gerekend tot 'hen die buiten zijn'. Zover kan het helaas komen met iemand die zijn tong niet in toom weet te houden door de kracht van de Heilige Geest; want ook déze vorm van zelfbeheersing is een vrucht van de Geest (Gal. 5:19-22).

6.2. Mirjam buiten de legerplaats

Zover kwam het helaas met Mirjam, zoals wij in type zien in deze geschiedenis. Zij had zich niet ontzien tegen Mozes te spreken en zij moest daarom als een melaatse buiten de legerplaats worden gesloten. Buiten de legerplaats: dat is in het boek Numeri de plaats van de onreinen (Num. 5:1-4; en de melaatsen staan in die verzen vóórop). Zo is het ook in Leviticus 13 en 14, waar wij de wetten vinden voor de priesters inzake de beoordeling van de diverse vormen van melaatsheid en de reiniging van de melaatse zelf. De melaatse was onrein zolang hij de plaag had: '(...) afgezonderd zal hij wonen, buiten de legerplaats zal zijn verblijf zijn' (Lev. 13:46).²

---

2. Hier is de legerplaats de door God erkende woonplaats van Zijn volk. Hij was als de Reine en Heilige in hun midden en zij waren als een rein en heilig volk rondom Zijn heiligdom gelegerd. Toen de legerplaats verontreinigd was door afgoderij, was de plaats van de getrouwen met Mozes 'buiten de legerplaats, ver van de legerplaats' (Ex. 33:7). Zo is na de verwerping van de Messias de plaats van de gelovige Hebreeën bij hun Heer 'buiten de legerplaats' (Hebr. 13:13).

Het merkwaardige is dat het bij Mirjam kennelijk ging om melaatsheid in een vérgevorderd stadium. De toorn des Heren ontbrandde tegen Mirjam en Aäron, en Mirjam werd onmiddellijk ‘melaats als sneeuw’ (Num. 12:10). Dit volkomen wit zijn, was volgens Leviticus 13:13 juist de voorwaarde om weer rein verklaard te worden! Mirjam werd dus getroffen door Gods oordeel, maar toch was hier meteen reeds een bewijs van Zijn genade te constateren – genade die haar herstel op het oog had. Zij was volkomen melaats, daarover bestond geen enkele twijfel. Zij moest als een onreine buiten de legerplaats worden gesloten en zelf ook uitroepen dat zij *onrein* was (Lev. 13:45). Maar het was niet voorgoed. God wilde haar weer in genade aannemen nadat zij zeven dagen buiten de legerplaats was gesloten (Num. 12:14).

Ik denk dat deze periode van zeven dagen, die ook gebruikelijk was bij andere reinigingsceremoniën (o.a. in Num. 19), doelt op het betoon van berouw dat voor een volledig herstel vereist is. Zo diende er ook bij de uitgeslotene in Korinte een werk van berouw en bekering plaats te vinden, voordat hij weer in het midden van de gelovigen kon worden toegelaten (2 Kor. 2:7). De droefheid naar God had zowel in zijn hart als in dat van de overigen, die het kwaad eerst hadden getolereerd in hun midden, een ‘onberouwelijke bekering tot behoudenis’ bewerkt (2 Kor. 7:10 Voorhoevevert.).

Het wegdoen van een ‘boze’ uit het midden van de gelovigen, het uitsluiten van een ‘melaatse’ buiten een reine legerplaats, dient dus plaats te vinden in de hoop op een spoedig herstel. Priesterlijke aandacht en zorg is nodig om vast te kunnen stellen welk stadium de melaatsheid, die bij uitstek een beeld is van de zonde in een manifeste gedaante, heeft bereikt. Is de melaatse volledig aangetaast door de ziekte, dan betekent dat in overdrachtelijke zin dat de uitgeslotene niets meer van zichzelf kan verwachten en erkent dat er in zijn vlees geen goed woont (vgl. Rom. 7:18). Met andere woorden: er is een werk van berouw en bekering bij hem te bespeuren. Zodra dat is vastgesteld, kan de betrokkene hersteld worden en zijn vroegere plaats onder de gelovigen weer innemen.

Na *zeven* dagen mocht Mirjam zich weer bij de legerplaats voegen, of zoals de Statenvertaling het zegt: ‘weer aangenomen worden’. Dit is een treffend voorbeeld van uitsluiting, maar ook van herstel van iemand die onder de tucht moest worden gesteld. God neemt de zonde heel hoog op en Hij vraagt van de gelovigen handhaving van (gemeentelijke) tucht, maar Hij wil in Zijn genade ook de weg banen tot een volledig herstel. Mirjam moest wachten buiten de legerplaats, zeven dagen lang, voordat zij weer kon worden toegelaten. Maar het is treffend dat het volk binnen de legerplaats ook zeven dagen lang wachtte, totdat zij zich weer bij hen had gevoegd: ‘(...) en het volk brak niet op, vóórdat Mirjam zich bij hen gevoegd had’ (Num. 12:15). Zij wachtte buiten, het volk wachtte in de legerplaats, totdat het werk van herstel was voltooid!

6.3. Zachtmoedig en nederig van hart

Laten wij nu nog letten op de houding van Mozes, die ook bijzonder leerzaam is. Mozes is ongetwijfeld bedroefd geweest over de zonde van Mirjam en Aäron (als oudere broer had hij beter moeten weten, maar bij de afgoderij met het gouden kalf had hij ook een twijfelachtige rol gespeeld). Wat was de reactie van Mozes op dit revolutionaire optreden tegen zijn gezag als de man Gods? Hij zweeg en gaf het over aan Hem die rechtvaardig oordeelt (1 Petr. 2:23). Het getuigenis dat wij hier van Mozes lezen, is dat hij ‘een zeer zachtmoedig man was, meer dan enig mens op de aardbodem’ (Num. 12:3). Die zachtmoedigheid had hij niet van zichzelf, hij had die *geleerd* in de school van God. Van nature was hij immers een driftig man: hij sloeg de Egyptenaar dood, en zelfs op zijn oude dag speelde zijn drift hem nog een keer parten toen hij in zijn verontwaardiging over het weerspannige volk op de rots ging *slaan* in plaats van tegen de rots te *spreken* (Num. 20).

Hier in Numeri 12 doet Mozes ons echter denken aan de Heer Zelf, die Zijn discipelen vermaande: ‘Leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart, en u zult rust vinden voor uw zielen’ (Matt. 11:29). Als discipelen van Christus, als leerlingen die

worden opgevoed in Zijn school, moeten wij zó reageren wanneer wij het mikpunt van kwaadsprekerij zijn. Dat dient in elk geval onze *persoonlijke* houding te zijn, hoewel er in zulke kwesties ook een *gemeenschappelijke* verantwoordelijkheid van de Gemeente is volgens Matteüs 18:15-20. Wij zien hier zelfs dat Mozes voor zijn zuster bad met het oog op haar herstel: 'En Mozes riep tot de HERE: O God, genees haar toch' (Num. 12:13). Dit gebed om herstel werd verhoord.

H. Bouter

7. Tot Christus uitgaan buiten de legerplaats

*‘Laten wij daarom tot Hem uitgaan buiten de legerplaats,
terwijl wij Zijn smaad dragen’.*

Hebreeën 13:13

7.1. Voorgangers

De brief aan de Hebreeën is geschreven aan christenen uit de Joden, die leefden in een tijd van vervolging en die daardoor gevaar liepen terug te keren tot het jodendom (zie o.a. Hebr. 3:12vv.; 6:4vv.; 10:26vv.). Het christendom was in de begintijd niet strikt gescheiden van het jodendom. Men bezocht de tempel en de synagoge (vgl. Jak. 2:2), maar men had ook de eigen christelijke samenkomsten (Hebr. 10:25).

Door de druk van de vervolging, die sinds de dood van Stefanus was ontstaan tegen de jonge Gemeente, dreigden deze gelovigen af te vallen van het christelijk geloof en de belijdenis van de hoop op te geven. Weliswaar hadden zij aanvankelijk de roof van hun bezittingen met blijdschap aanvaard, maar zij hadden nog niet ten bloede toe tegenstand geboden in de strijd tegen de zonde, d.i. hier de geweldige druk van de vijandige macht, die hen tot afval van het geloof trachtte te brengen (Hebr. 12:4). Daarom moest hun oog worden gericht op Christus, opdat zij standvastig zouden blijven in het geloof. Dat gebeurt in deze brief op bijzondere wijze, doordat Christus zowel in Zijn persoonlijke alsook in Zijn ambtelijke

heerlijkheden wordt voorgesteld. De grootheid van de Persoon en het werk van Christus wordt steeds geschilderd in contrast met het jodendom, dat slechts het stempel van tijdelijkheid en onvolkomenheid droeg. Als men daarheen terugkeerde, ging men terug naar het bestel van dingen dat slechts een *schaduw* vormde van de hemelse, betere en blijvende dingen, die door Christus aan het licht zijn gebracht. Het zien op Christus, die in Zijn Persoon en in Zijn werk de wezenlijke inhoud vormt van het christelijk geloof, is het beste middel om voor afval bewaard te blijven.

In Hebreëën 13, dat o.a. handelt over voorgangers in de Gemeente, valt eveneens alle nadruk op Zijn heerlijkheid en goddelijke onveranderlijkheid: 'Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid' (Hebr. 13:8; vgl. 1:12). Het thema 'voorgangers' is één van de drie onderwerpen in dit gedeelte die van belang zijn. De andere twee zijn: 'de christelijke eredienst' en 'het uitgaan tot Christus buiten de legerplaats' (Hebr. 13:9-16). In Hebreëën 13:7 gaat het om *reeds overleden* voorgangers, want er wordt gezegd dat wij hen in herinnering moeten houden en dat wij ook moeten letten op het einde van hun wandel. Zij hebben het einddoel van hun loopbaan al bereikt, maar wij mogen hen niet vergeten. In Hebreëën 13:17 gaat het echter om voorgangers die *nog in leven zijn*, want wij worden opgeroepen tot gehoorzaamheid en onderdanigheid ten opzichte van hen. Wij vinden hier dus onze verantwoordelijkheid tegenover hen en indirect ook iets over de verantwoordelijkheid van deze voorgangers zélf: zij waken over onze zielen en zullen straks rekenschap daarvan moeten afleggen.

Wat zijn 'voorgangers'? In het Grieks betekent het woord: zij die leiding geven. In het Nederlands vinden we dit terug in het woord 'voorgaan', d.i. 'vooropgaan'. Er zit ook de betekenis van 'aanvoerder' in. Een voorganger is te vergelijken met een generaal, die zijn leger aanvoert en daarbij daadwerkelijk voorópgaat. Christus Zelf is onze grote Voorganger, de overste Leidsman en Voleinder van het geloof (Hebr. 12:2). Maar Hij wil ook mensen als voorgangers gebruiken om de kudde van God te leiden. Christus Zelf was de gelovige Hebreëen voorgegaan tot 'buiten de legerplaats', buiten

het jodendom dat Hem verworpen had. En er waren ook trouwe voorgangers die consequent in zijn voetsporen traden en die de gelovigen ervan weerhielden om terug te keren naar het pad van het jodanisme. Wij moeten deze vermaningen ten aanzien van de voorgangers dus zien in het kader van de hele brief³.

Hebreeën 13:7 kunnen wij in verbinding brengen met Hebreeën 2:1-4, waar sprake is van de oorspronkelijke prediking van de Heer en van Zijn apostelen. Het getuigenis dat toen was gegeven, was het Woord van God dat door trouwe voorgangers was vastgehouden en aan de gelovigen was doorgegeven. Deze voorgangers hadden volhard tot aan het einde van hun loopbaan en zij hadden de waarheid van het Nieuwe Testament bewaard. Zij waren niet afgeweken van dat wat van het begin af was verkondigd, om een term uit de eerste brief van Johannes te gebruiken. Welnu, zegt de schrijver van Hebreeën: die voorgangers moeten jullie in herinnering houden en het geloof dat zij hebben getoond navolgen!

In Hebreeën 13:17 vinden wij een iets andere gedachte. Daar gaat het om de *huidige* voorgangers, die samen de kudde bij elkaar houden en de gelovigen bewaren bij de Heer, de overste Leidsman. Zo zullen wij niet van Hem afdwalen. Wij moeten dicht bij Hem blijven en daar waar Hij is, is ook onze plaats. Wij zijn immers

---

3. De term 'voorgangers' is een algemene omschrijving van degenen die leiding geven aan de gelovigen, zoals blijkt uit Handelingen 15:22. Wij lezen daar van Judas en Silas, dat zij *voorgangers* onder de broeders waren. Maar in Handelingen 15:32 wordt van dezelfde mannen gezegd dat zij ook *profeten* waren. Voorgangers kunnen dus diverse gaven hebben. Het begrip strookt eigenlijk niet met ons democratische denken. Toch worden de voorgangers ook elders in de Schrift genoemd en behoren ze tot het normale beeld dat Gods Woord ons schetst van de Gemeente. En ook in onze tijd is er wel degelijk een plaats en een taak voor *voorgangers* onder de gelovigen, broeders die ons leiding geven in de Heer. Wij hebben hen te erkennen en hoogachting voor hen te hebben. Nu is het niet zo moeilijk om met dankbaarheid terug te denken aan *overleden* broeders, maar het is veel moeilijker om de voorgangers die nog in leven zijn in ere te houden. Wij hebben de tijdgeest wat dat betreft niet mee. Toch zal de Heer geleidelijk erkenning in de harten bewerken; zoals van Samuël wordt gezegd, dat 'geheel Israël tot de erkenning kwam, dat aan Samuël door de HERE het ambt van profeet was toevertrouwd' (1 Sam. 3:20).

metgezellen, medegenoten van Hem. Is Hij als Priester in het heiligdom? Dan is onze plaats ook daar en mogen wij als priesterzonen Zijn voetstappen drukken. Is Hij onze Voorganger buiten de legerplaats? Dan dienen wij Hem ook daar te volgen en Zijn smaad te dragen.

7.2. Uitgaan buiten de legerplaats

In Hebreëën 13 worden de gelovige Hebreëën ertoe opgeroepen 'tot Christus uit te gaan buiten de legerplaats' (13:13). Christus was door het jodendom verworpen en Hij was het Middelpunt geworden van een nieuw bestel, een gééstelijke plaats van eredienst. Wij zien hier het contrast tussen de christelijke en de joodse eredienst, een godsdienstig stelsel dat werd gekenmerkt 'door spijzen, waarvan zij die daarin wandelden, geen nut hadden' (13:9). Deze Joodse christenen hielden nog vast aan hun oude, nationale godsdienst en de tempeldienst te Jeruzalem. De offers die daar werden gebracht, de 'spijzen' (vredeoffers) die men daar at, hadden echter geen nut voor het hart. Slechts de Persoon en het werk van Christus, die de volmaakte vervulling was van de oudtestamentische offerdienst, hebben tot uitwerking dat 'het hart gesterkt wordt door genade' (13:9). We zien hier ook het verband met de voorafgaande verzen. De Persoon van Christus geeft ons vaste grond onder de voeten wanneer voorgangers door de dood worden weggenomen (13:7), maar ook wanneer er allerlei leringen op ons afkomen die ons zouden kunnen meeslepen. We moeten vasthouden aan Hem die eeuwig Dezelfde is, en aan de genade van God die in Hem en in Zijn offer op Golgota ten volle is geopenbaard.

Het jodendom was een *uiterlijke* godsdienst, met een aards heiligdom en een zichtbaar altaar. Als christenen kunnen wij echter ook zeggen dat 'wij een altaar hebben' (13:10), maar dit 'altaar' is van een geheel andere orde dan het brandofferaltaar en het reukofferaltaar in de joodse eredienst. Jodendom en christendom worden opnieuw tegenover elkaar gesteld. 'Zij die de tabernakel dienen', d.w.z. diegenen die vasthouden aan de joodse eredienst, hebben

geen recht om te eten van het 'altaar' dat wij als christenen hebben. Het joodse bestel is verouderd en het is vervangen door een aanbidding in geest en waarheid, een eredienst waarvan de Persoon en het werk van Christus het centrum vormen. Als christenen hebben wij een gééstelijke plaats van eredienst en voeden wij ons geestelijk gesproken met het ware Offer. Dat wordt bedoeld met het 'altaar' dat wij hebben; het altaar is immers het hart van de eredienst. Het kenmerk van de christelijke eredienst is dat wij (voortdurend) iets waardevols aan God mogen aanbieden, en wel de aanbidding van onze harten die vol bewondering op de Persoon en het offer van Zijn Zoon zijn gericht. Wij brengen een slachtoffer van lof, dat is de vrucht van de lippen die Zijn naam belijden (13:15). Dat is schriftuurlijke altaar- en priesterdienst.

De gelovige Hebreëen moesten de keuze maken tussen de godsdienst van de vaders of het geheel nieuwe bestel dat was ingevoerd door de komst van Christus en de uitstorting van de Heilige Geest. Zij konden niet langer op twee gedachten blijven hinken, want de val van Jeruzalem stond voor de deur en de tempeldienst zou worden beëindigd. Tot dan toe was God lankmoedig geweest; er was een soort overgangstijd geweest waarin de Joodse christenen nog nauwe connecties onderhielden met het jodendom en de joodse gebruiken (zie Hand. 6:7; 21:20vv.), maar die tijd liep nu ten einde. Jeruzalem was 'geen blijvende stad' (13:14). Wij zoeken het Jeruzalem dat *boven* is.

De Hebreëen werden ertoe opgeroepen de band met het jodendom te verbreken, door openlijk de zijde te kiezen van een verworpen Christus en tot Hem uit te gaan 'buiten de legerplaats'. Een schriftuurlijk voorbeeld van dit 'uitgaan buiten de legerplaats' vinden we ook in Johannes 19. Jozef van Arimatea en Nikodemus voegden zich daar bij hun Heer buiten de poort van Jeruzalem om Hem te eren, om openlijk Zijn zijde te kiezen en Zijn smaad te dragen. Het was deze discipelen om Hém te doen; ze zochten Hem die buitengeworpen was. Dat laat ons het positieve aspect zien van het uitgaan buiten de legerplaats.

Uiteraard was het niet eenvoudig voor Joodse gelovigen om te breken met het godsdienstige bestel waarmee ze van kindsbeen vertrouwd waren. De Joden achtten zichzelf superieur ten opzichte van de heidenen, die Gods wet niet kenden. Zij behoorden immers tot het uitverkoren volk, dat God had afgezonderd van alle andere naties en waaraan Hij Zichzelf had geopenbaard als Schepper en Wetgever. Zij waren dus bevoorrechte mensen, en wij kunnen ons wel indenken dat het voor zulke mensen een geweldige schok betekende tot de ontdekking te moeten komen dat heel dit joodse bestel had gefaald en nu door God werd terzijdegesteld na de verwerping van de Messias. Dat men moest breken met het jodendom om behouden te kunnen worden, was iets geheel nieuws. Toch was dit reeds de boodschap van Petrus op de Pinksterdag: 'Laat u behouden van dit verkeerde geslacht' (Hand. 2:40). Door middel van de christelijke doop werd deze breuk ook zichtbaar gemaakt.

Maar deze ommekeer in het denken van de gelovige Hebreëen hield tevens in dat de betekenis van het begrip 'de legerplaats' totaal anders moest worden ingevuld dan ten tijde van het Oude Testament. De legerplaats werd toen gekenmerkt door reinheid en heiligheid; het was de plaats waar God Zijn tent had opgeslagen en waar Hij woonde in het midden van Zijn volk. Alle onreinen, alle melaatsen moesten *buiten de legerplaats* worden gezonden (Num. 5:1-4). De legerplaats moest heilig zijn, opdat God niets onbehoorlijks bij de Israëlieten zou zien en Zich niet van hen zou afwenden (Deut. 23:14). De uitdrukking 'buiten de legerplaats' heeft in Hebreëen 13 echter geen negatieve, maar juist een positieve betekenis. De schrijver van de brief zegt als het ware: het is nu precies omgekeerd als ten tijde van het Oude Testament. God woont niet meer te midden van Zijn oude volk, en de legerplaats is tot onrein gebied verklaard. Christus is door Zijn volk uitgeworpen en daarom moeten wij tot Hem uitgaan 'buiten de legerplaats'.

De auteur maakt hier wel een grote gedachtensprong: de legerplaats tijdens de woestijnreis van het volk Israël vereenzelvigd hij met Jeruzalem, de heilige stad, waar God had gewoond te midden

van Zijn volk sinds de regering van David en Salomo. God woonde in de legerplaats en Hij had Zijn definitieve woonplaats gevonden in de uitverkoren stad; in dit opzicht was Jeruzalem dus identiek met de legerplaats. Maar woonde God nu nog te midden van Zijn volk? God was in Christus tot hen gekomen, maar de Heer was uitgeworpen buiten de poort van Jeruzalem (13:12), buiten de legerplaats (13:13), zoals wij ook zien in de gelijkenis van de onrechtvaardige landlieden: de zoon, de erfgenaam, werd buiten de wijngaard geworpen en gedood (Matt. 21:39). Dat was er gebeurd met de Heer Jezus, de Zoon van God. Hij was uitgeworpen, gekruisigd buiten de poorten van Jeruzalem. En dat moest in Gods rechtvaardige regering het einde betekenen van de geliefde stad. Deze 'legerplaats' was niet langer de plaats waar God woonde. Voortaan diende men tot Christus uit te gaan 'buiten de legerplaats'.

7.3. In het heiligdom en buiten de legerplaats

Zoals wij als christenen enerzijds verbonden zijn met de verhoogde Christus in de hemel en vrije toegang hebben in het hemelse heiligdom, zo zijn wij anderzijds hier op aarde verbonden met een verworpen Heer, een gesmade Christus 'buiten de legerplaats'. Dat zijn de twee plaatsen waar we Christus vandaag kunnen 'vinden' en die kenmerkend zijn voor de positie van allen die met Hem zijn verbonden (Hebr. 4:16; 10:19-22; 13:13,15). De hemel heeft Christus opgenomen en ook voor ons staat het heiligdom open, maar hier op aarde delen wij in Zijn verwerping en dragen wij Zijn smaad. Dat bracht voor de gelovige Hebreëen met zich mee dat zij moesten breken met hun godsdienstige verleden, met dat godsdienstige stelsel dat in het verleden wel kon bogen op Gods verkiezing en op Zijn machtige daden, maar dat nu werd gekenmerkt door het verschrikkelijke feit dat daar voor Christus geen plaats was en dat Hij er was buitengeworpen.

Maar er was reeds eerder in Israëls geschiedenis een moment geweest waarop getrouwe Israëlieten waren uitgegaan 'buiten de

legerplaats', en wel na de zonde met het gouden kalf. De legerplaats was dermate verontreinigd door de afgoderij die Israël had bedreven, dat God Zich moest terugtrekken uit het midden van Zijn volk. Mozes spande een tent 'buiten de legerplaats, ver van de legerplaats, en noemde haar: tent der samenkomst. Ieder die de HERE zocht, ging uit naar de tent der samenkomst, die buiten de legerplaats was' (Ex. 33:7). Daar sprak God met Mozes van aangezicht tot aangezicht, en daar was ook de plaats van allen die de HERE zochten. Waarschijnlijk zinspeelt de oproep van Hebreëen 13 om tot Christus uit te gaan buiten de legerplaats, tevens op deze gebeurtenis. Mozes ging *uit zichzelf* buiten de legerplaats, hij kreeg daartoe geen opdracht. Door deze handeling liet hij zien hoe onrein de legerplaats was geworden in de ogen van God. Allen die ook de HERE zochten, volgden Mozes op zijn schreden naar de plaats waar hij God ontmoette. Evenzo dienen wij Christus te volgen en Zijn zijde te kiezen om te kunnen komen in Gods heilige tegenwoordigheid en daar te verblijven.

Wij zien dat het positieve aspect van de afzondering van het kwaad voorop staat: het gaat om het zoeken van de HERE, het is afzondering *tot Hem*. Hierdoor werd uiteraard ook het verdorven karakter van de legerplaats geoordeeld, maar dat negatieve aspect staat niet op de voorgrond. Het uitgaan buiten de legerplaats kan nooit samengaan met een gezindheid van zelfverheffing; dan wordt het puur farizeïsme. Het is van belang om te onderscheiden hoe in Hebreëen 13 op drieërlei wijze wordt gezinspeeld op het Oude Testament:

- (1) *vers 11*: de legerplaats was vanouds een *heilige* plaats, en daarom moesten de zondoffers buiten de legerplaats verbrand worden (Lev. 16:27);
- (2) *vers 12*: de stad Jeruzalem, in de geschiedenis de voortzetting van de legerplaats als de woonplaats van God, heeft echter Jezus, de volmaakte, door God gezonden Verlosser, buiten haar poorten verbannen en Hem daar doen lijden – wat bewijst dat het jodendom voortaan een *onreine* plaats is, waar de volmaakte Reine is buitengeworpen;

- (3) *vers 13*: het is nu zaak (niet gedwongen, maar vrijwillig) deze onreine legerplaats, waar Hij gesmaad is, te verlaten en ons bij Christus te voegen en te delen in Zijn smaad. De Hebreëen moesten niet als *onreinen* een *reine* legerplaats verlaten, en evenmin werden ze als *reinen* gedwongen de poorten van de *onreine* stad uit te gaan, maar *vrijwillig* moesten ze zich voegen bij Hem die door het volk was verworpen.

We zien dus dat (a) de zonde van de afgoderij, en (b) de zonde van de verwerping van de Messias aanleiding geven tot het verlaten van de legerplaats. Gods heilige tegenwoordigheid valt niet te rijmen met dit kwaad, en juist op deze twee punten moet God Zijn volk dan ook aanklagen. Vanwege deze beide zonden heeft God een rechtsgeding met Israël, een geschil dat uiteindelijk pas zal worden beslecht bij de wederkomst van Christus. Maar ondertussen was de plaats van de gelovige Hebreëen met hun verworpen Heer buiten de legerplaats, buiten het judaïsme dat in openlijke opstand tegen God verkeerde.

Wat is nu de praktische toepassing van deze oproep op onszelf als gelovigen uit de volken? Wat is in onze situatie de betekenis van 'de legerplaats', waarvan wij ons hebben te distantiëren? Het voorgaande toont wel aan dat het gaat om zeer ernstige zaken. In hoeverre kunnen we de joodse legerplaats nu vereenzelvigen met de christenheid in onze dagen? Het gaat in Hebreëen 13 om een godsdienstig stelsel dat zich in openlijke opstand bevindt tegen God en tegen Christus, en dat Hem heeft *buitengeworpen*. In zo'n stelsel zal ook nooit plaats zijn voor hen die trouw willen blijven aan Hem en aan de Schrift. Leerrijk is in dit verband de geschiedenis van de blindgeborene, die vanwege zijn belijdenis van Jezus als de Christus uit de synagoge werd gebannen (Joh. 9). *Maar daarbuiten ontmoette hij ook de Heer!*

Waar de christenheid verworpen is tot een ritualistische godsdienst en o.a. door de aanstelling van een aparte priesterklasse een imitatie is geworden van het jodendom, is de parallel met de joodse legerplaats onmiskenbaar. We kunnen denken aan de rooms-

katholieke kerk, die trouwe Christusbelijders eveneens heeft vervolgd en hen heeft buitengeworpen. Zo verliet Luther de 'moederkerk' niet vrijwillig, maar werd hij door de kerk zelf in de ban gedaan. Daar waar afgoderij en antichristelijke dwaalleer is binnengedrongen in de christenheid, is de parallel met Hebreëën 13 eveneens duidelijk. Gelukkig zijn er echter ook vandaag de dag nog kerken en groepen die in oprechtheid proberen vast te houden aan Gods Woord en aan de Christus der Schriften; en het zou onjuist zijn die op één lijn te plaatsen met de legerplaats van Hebreëën 13, die Christus heeft buitengeworpen. Overigens kan men zich afvragen of ook in deze groeperingen niet bepaalde judaïstische tendensen, bepaalde kenmerken van de joodse legerplaats zijn op te merken. Maar dat gevaar kan *iedereen* bedreigen als men niet waakzaam is. Wij kunnen onszelf niet buiten de christenheid plaatsen, maar wij moeten wel bereid zijn onszelf te onttrekken aan ongerechtigheid. Eenmaking met de kerk van de eindtijd, het grote Babylon, dat een woonplaats van demonen en onreine geesten zal zijn, is voor de getrouwe gelovige *geen optie*. Hier geldt de oproep: 'Gaat uit van haar, Mijn volk, opdat u met haar zonden geen gemeenschap hebt' (Openb. 18:4).

